

АНДРІЙ ЧАЙКОВСЬКИЙ.

245

Три казки діда Охріма

з десятима малюнками.

Малюнки Святослава Гординського.

КОЛОМІЯ 1927.

Накладом автора.

COPYRIGHT 1928.
BY Dr. ANDRIJ CZAJKOWSKYJ — KOLOMEA, POLAND.

ПЕЧАТАНО В КОЛОМІЇ У Ф. ДОЛИНСЬКОГО.

I 218,047

1927.8.0.297

Присвячую моїм любеньким
унукам:
Миросі, Катрусі, Ромкові, Юрчикові,
Левкові, Андрійкові, Орисі, Богданкові,
і Миколі

автор.

Biblioteka Narodowa
Warszawa

30001005835204

Як до того прийшло...

Зараз за селом стояв гарний березовий гайок. Білі берізки, мов ті діти в білих сорочинятах стояли то гуртками, то рядками спускаючи свої тоніські зеленими дрібними листями вкриті галузки в низ... А поміж ними росло ріжноманітне зілля поміж зеленою травичкою.

У тім гайку стояла висока скеля-камінь, а з під неї випливав струмочок чистенької холодної водиці, котрий випливав з гайка і плив попід самим селом.

Сюди приходили з села діти і забавлялися. Одні ставляли на струмочку млиночки, інші копали у березі печки та хатки, інші знову брали з потічка сиву глину і ліпили з неї буханці, та колачі, а декотре виліпило коника або коровицю, та сушили на сонці. То знову бігали гуртками по гайку та співали пісеньок. Гомонів той дитячий спів, аж лісова птиця замовкала.

Одного літнього дня надійшов з села якийсь чужосторонній дідусь.

Видно, що змучився ходою, бо присів на беріжку струмочка під розлогою березою спочивати. Між дітворою був Степан Задорожний, дуже пакостний хлопчисько. Він був найстарший і найдущий за всіх, і тому усі його боялися, і тому його не любили.

— Бачите, каже, там на беріжку якийсь чужосторонній дідок сидить, зайдім непомітно з заду і трутьмо його з берега у воду, хай скупається. Буде з чого сміятися.

На те каже Андрійко Набережний.

— Не сором тобі, Степане, таке говорити? Як так можна старому чоловікові докучати? Хіба забув, як нас в школі вчили, що старих людей шанувати треба? Цей дідусь піде у друге село, і про нас лиху славу рознесе... А я й таке чував, що не раз і сам Господь ходить поміж людей в постаті старезного дідуся... Не слухайте, і не смійте цього робити, бо це гріх...

І справді цей дідусь виглядав на дуже старого. Голова і борода була у нього вкрита білим мов молоко волоссям. Але на жebручого діда він не був схожий. Одягнений в білу свитину, підперезаний новим ременем, в добрих нових постолах, а на плечах мав шкуряну гарно цвяховану торбу.

Краще ми підім до нього, поздоровім його, та спитаймо, з відкіля він мандрує...

Діти гуторили так наближаючися до старого. Він зразу наче б не звертав на них уваги, аж прийшли близько. Андрійко поздоровив його:

— Добрий день вам дідусю, здорові будьте!

— Спасибі вам, діточки любі, каже дідусь обертаючися до дітвори, а котрий то з вас змовився трутити мене в воду?

Але Степана вже тут не було. Він засоромився, і пішов геть поміж берези.

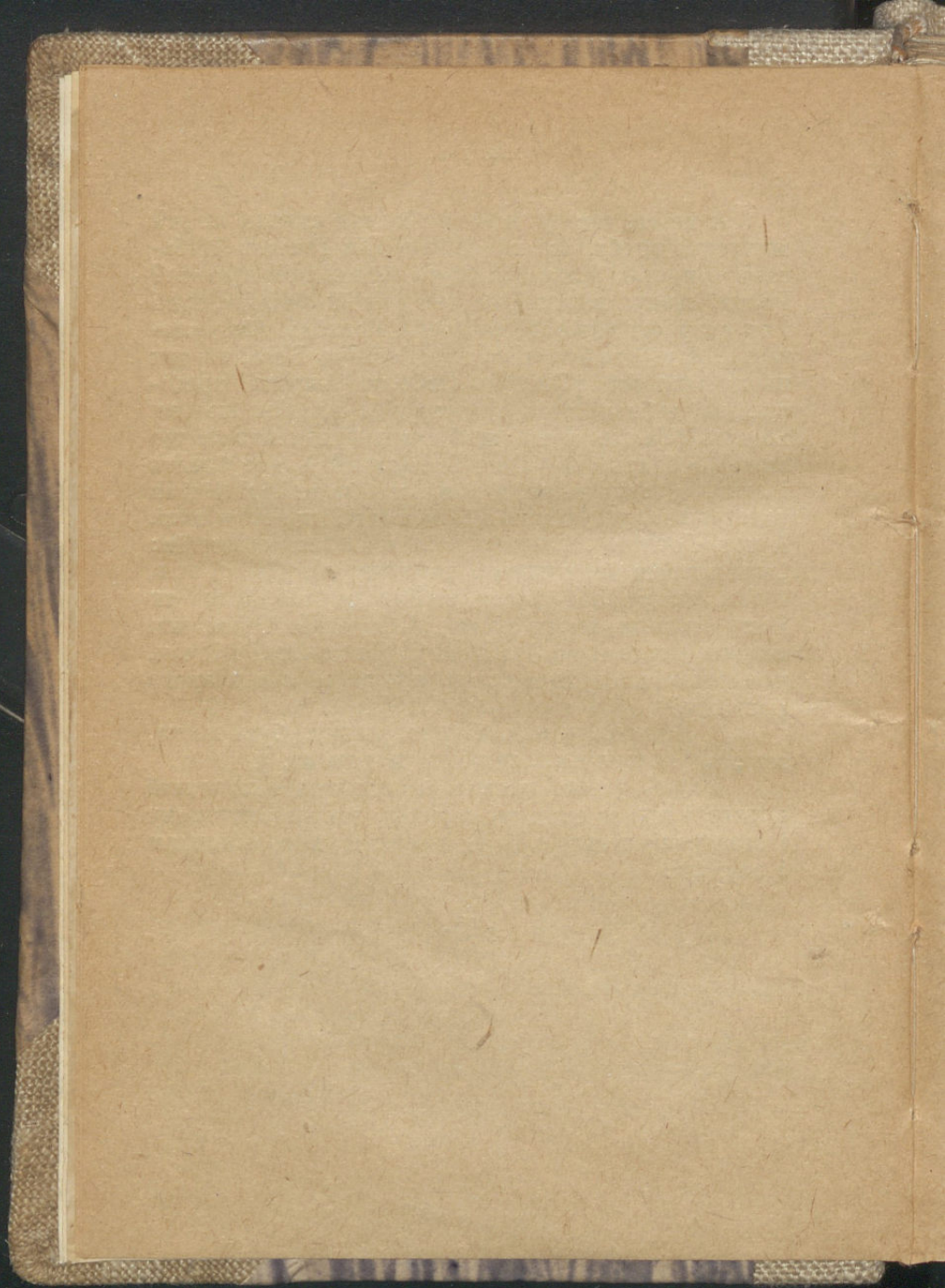
— Не зважайте на це, дідусю, то лише так говорилося, а ми би до такого гріха не допустили, каже Андрійко.

А це ти, юначе, навчав їх, що старих людей шанувати треба, та що інколи сам Господь Небесний в постаті старого дідуся людям показується? Рості, синку, великий на втіху твоїх батьків, щоб і ти старості дочекав, хай тебе Господь благословить... А що ти говорив про Господа Бога, то так цьому і правда... Господь Небесний справді прибірає на себе постать старого діда і поміж людьми ходить. Та не тому, щоб навіч придивитися, що люде роблять, бо Він Всевідучий і все бачить і лючкі серця відає, а тому, що люде лихі відтак настрашному суді випіраються того, що вони лихі. А тоді Господь ставляючи їх по лівіці скаже їм: „а памятаєш ти, душечко, того старого дідуся, там, а там, як у тебе кусок хлібця прохав, а що ти йому сказала, як ти з ним обійшлася? Отож тим старим дідусем, то був я сам“. Чи хочете, діточки, чемненько послухати казки, про це, то я вам зараз розкажу?

— Розкажіть нам, дідусю, казку, будь ласка, ми радо послухаємо, загомніла дівтора.

Дідусь устав, напився в струмочку холодної водиці, і присів знов на беріжку, закурив люльочку і став розказувати. Дівтора обсіля його віночком і слухала.

I.

*Казка
про старого гуцула жовніра
та
його чародійну торбу.*

I.

Жив колись на світі старий гуцул жовнір. Вже йому на шістьдесятий рік пішло, а він з війська не виходив, хоч своє вже давно вислужив.

— Куди я дінуся? каже, немає в мене ні дому ні роду. Стежки у моє рідне село давно позарасти терниною, остану тут, поки і не минуся.

Усі його любили, бо добряга був чоловік. Нікому не зробив кривди, і потрібуючим і недовідним помагав, чим міг.

Та згодом так вже знемігся, що не міг служби робити, а раз таки стоячи на варті заснув. Тоді він дуже засоромився, і каже до свого капітана.

— Я вже до нічого не здався, а даремне не хочу хліба їсти, та грошей брати. Відпустіть мене, віддайте мою одежу, що її сюди приніс, я собі піду у світ.

— Та що тобі старому забаглося? каже капітан, остань тут. Я тебе вже більше на варту не пішлю, хай молоді службу роблять... Куди ж ти підеш? Сам ти говорив, що у тебе ні дому ні роду, підеш хіба по між людей руку простягати за милостиню? Остань тай годі.

— Ні, таки піду. Не хочу даром хліба їсти, а щоб другі за мене службу робили. З тою послідньою вартою, то мені такий сором, що не можу товаришам у вічі показатися. А ще ви мене

за це не покарали, а з того для других злий приклад.. Піду..

Та ще і другі його відмовляли, та нічого не могло. Видали йому його гуцульську одержу, лише військову шапку задержав, і відпустили. Не хотів брати з собою нічого, хіба це, що йому остало, три бохонці хліба і три гроші. З тим пішов у світ...

Випала йому дорога великим лісом. Як лише зайшов у нього, дивиться, а при дорозі сидить старезний сивий дід.

— Здоров, дідусю! чого ти тут в лісі сидиш? туди мало людей ходить, щоб тебе запомогли.

— Дуже знемігся дорогою, каже дід, бо вже цілий день нічого не мав в роті.

— На це в рада, дідусю, каже гуцул, ось я тобі дам оден бохонець хліба, та оден грошик, покріпись, а там за лісом, то певно якесь село знайдеш, то між людьми і грошик придасться.

Вибрав з торби бохонець хліба, а з кишені грошика, і дав дідові.

— Спасибі, чоловіче добрий, каже дідусь, та ти сам небогатий бачу, як мені від тебе приймати?

— Не журись, діду, Бог Батько. Та я дущий за тебе, маю ще два бохонці і десь село знайду, та мене люде порятують.

І неждучи, що далі дід буде балакати пішов не оглядаючися.

По якомусь часі стрічає другого діда в лісі, ще старішого.

— Здоров, дідусю, та чого ти тут сидиш, куди люде не ходять, і ніхто тебе не порятує?

— Спасибіг тобі, чоловіче, за добре слово, та мені тут і вмірати прийдеться. Я вже два дні нічо-

гісько не їв, і так утомився, та знесилився, що й рушитися не можу.

— На це ми порадимо, каже весело гуцул. На тобі, дідусю бохонець хліба і оден гріш, їдж на здоровля, підкріпись, і йди з Богом далі а то не удовзі завечерів, і тоді ночувати в лісі прийдеться.

— Спасибі тобі, добрий чоловіче, та я цього від тебе брати не можу, бо ти сам в дорозі...

— О, вибачай, дідусю, що я раз сказав, того не візьму назад, даю тобі, а ти хоч і в болото кинь, то мені байдуже. На ж тобі хлібця, він ще свіженький, а ось тобі грошик, як зайдеш між людей, то купи собі табаки, понюхаєш, то і веселіще стане на душі. Здоровий будь дідусю...

І пішов далі. Так йому добре і весело на душі, що добре діло зробив.

Йшов бадьоро і підсвистував собі веселу коломийку...

Вже над самим вечером стрічає третого діда. Цей вже такий старий, що не може сидіти, лише лежить і постогнує.

— Що ті діди, подуріли, чи що? зайшли в ліс, де не має живої душі, подумав собі гуцул, а на голос каже:

— Здоров дідусю! А що, ти занедужав?

— Занедужав з голоду, каже дід слабим голосом, вже три дні нічогосько в роті не було...

— Ми на це порадимо. Ось тобі, дідусю бохоньчик хлібця, підкріпись, та йди між людей. А тут тобі грошик, то собі дещо між людьми купиш...

І кладе перед дідом останній хлібець і останній грошик.

Ось тобі, дідусю бохончик хлібця, підкрипсь, та йди між людей,
а тут тобі грошик (ст. 11).

— Спасибі, тобі чоловіче, за твоє добре серце, та я від тебе цього приймати не можу, Ти подорожний теж, і бачу, що в тебе торба вже порожна...

— Пусте! Я душий за тебе, і видержу, хоч трохи і поголодую. Не раз я ще в нетакій біді був, і якось Бог милував, здорові будьте, дідусю!

Пшов далі. Так йому на серці легко, так весело на душі, що аж співати став...

Виходить з ліса, оглядається, а тут ні села ні хати не видно. Та ще в тій хвилі почув діймаючий голод.

— Овва! Вигримаю. Нераз було таке, що три доби нічого не їв, тай нічого мені не сталося. Ось тут під дубом припочину, і піду далі.

Зняв з плечей свою торбу, і приліг під розлотим дубом. І не стямився, як приліг на землю і заснув... На землі настала темна ніч...

Аж ось бачить він крізь сон, як з ліса виходить ясне сяво, а у ньому янгол божий, та прямисінько до нього йде. Гуцул перехрестився, і став шептати молитви. Ні раз не злякався.

Прийшов янгол божий до нього і каже:

— Здоров будь, добрий чоловіче! Ти сьогодні три гарні діла зробив. Останнім, що ти мав, ти поділився з твоїм ближнім. Знай, що у постаті тих трох дідів, котрих ти обдарував хлібом і грішми, був Сам Господь, Цар Небесний. Він послав мене до тебе, щоб твою добрячість нагородити, бо ти дуже у Господа заслужився. Вибірай собі три речі, які сам хочеш, а все буде тобі дане. Лише не забувай про одну важну річ, і добре надумайся, поки скажеш останнє слово...

— Хай буде дяка Господові Небесному, що не

мрч.

... з ліса виходить ясне сяво, а у ньому янгол Божий (ст. 14).

забув на мене грішного, і тобі спасибі, посланнику Божий, що до мене трудився... Я вже вибрав, чого б мені було треба... От так: Коли нагадаю собі, що я голодний, і що треба б мені пожитися, так щоб зараз став передімною гарно накритий стіл, а на ньому чи снідання, чи обід, чи вечеря, яка пора буде, та так, щоб і сам поживився, та ще і другого міг нагодувати, коли трапиться... Це щоб одне... А коли я подумаю собі, що варто би закурити, то щоб мені зараз зявилася гарна люльочка з цибушком, з пахучим тютюнцем, та ще і закурена... Це було б друге... А третє...

— Не забувай чоловіче на найважлище, нагадував янгол.

— А третє, щоб я мав таку чародійну торбу, щоб я міг кожного лиходія, котрого захочу, одним словом: Фіть у торбу! туди запроторити, і носити його, скільки буде мені завгодно. Тільки, щоб через те моя торба не була важкіша, хочби там і сам чортяка з рогами сидів...

— Станеться по твоєму бажанні, каже сумно янгол, та ти, чоловіче за одне найважлище забудь Господа просити...

— А що це таке? не нагадаю...

— Ти повинен був просити, щоб по смерті до царства небесного поміж Божих угодників достався...

— Ова! Каже гуцул, про це не треба мені просити, бо це мені і так належиться. Я нікого не скривдив, Господа не образив, молився і бідному чим міг, помагав, і я таки прийду до неба...

— Воно для тебе заперте, каже янгол, бо ти не просив про це Господа, хоч мав до цього добру

нагоду, якої не мав жаден чоловік.

— Якось воно буде, каже гуцул. Я ще поживу трохи, то тепер заслужу собі на Боже милосердя...

У цей мент ясність пропала, і довкруги царила глуха ніч...

Старий спав далі, аж прокинувся, коли стало на світ заноситися, і лісова птиця защебетала. Він устав, простяг задеревілі руки та ноги і забув, що йому снилося...

Та зараз почув такий голод, що його аж корчило.

— Ов! як дуже їсти хочеться, так щоб тобі бодай кусок хлібця... Став шукати по кишенях якого недогризка, аж дивиться, а під дубом стоїть стіл вкритий білим чистим обрусом, а на ньому наставлено усячини. Усе тепле, парувє, а такі пахощі, що аж слина на язик набігає. Та ще при столі стоїть вигідне оббиване крісло...

— Славаж Тобі Господи, не пропадемо!

Сідав за стіл, а тут і кава, і чай пахучий, і хлібець пшеничний біленький та свіженький, і сир і масло, і булочки, бублики, медівники. Все те зложено копицею на тарілці...

Старий уплітає як голодний чоловік.

А як поживився, каже до себе:

— Тепер закурив би. Може ще в кишені вишпортаю трохи якого пороху...

Аж тут лежить перед ним на столику гарна люлька, та вже і закурена, а з неї такі пахощі розходяться, що не висказати.

— Егеж, каже, ще не вмерла козацька мати, ще поживемо в гаразді... Смокче він собі люльочку

істав нагадувати... Мені щось таке снилося, та пора нам йти далі.

Оглядається за торбою, а під дубом лежить якась инша, новіська з виправленої шкіри, з широким ременем, обое цвяховані золотими цвяшками, аж блищить. Такої він з роду не бачив...

— Господи! таж воно справді так було... Тепер нагадую: ясність, янгол Божий, Самим Богом посланий... Славаж Тобі Господи Небесний... Тепер ми пани. Та горе тим лиходіям, які мені під руки попадуться...

Дивиться він, а ту по столі, кріслі та люльці і сліду не стало...

Помолився старий, подякував Господеві і помандрував далі...

II.

Поки ще зайшов до найблищої оселі, то й полудне було. Він пообідав на своєму чародійному столику, закурив люльку і пішов далі.

Вже перед заходом сонця, зайшов до якогось міста. Великі кам'яниці, вулиці широкі, чистенькі, хідники вимощені гладкими каменями, а панства тільки, що й не злічиш... Одні каретами їдуть, другі пішки йдуть, і розмовляють весело. Старий йде хідником і бачить, що напроти йде якийсь гордий пан черевань такий мов бочка. Йде, і палицею розганяє людей, щоб йому з дороги вступалися. А старому й не в голові вступитися. І так стрінулися ніс до носа.

— Чому невступишся з дороги? гукає пан і підніс палицю в гору.

— Про це саме і я тебе питаю, чому мені з дороги не вступишся? Яж старший за тебе...

— Ти стара каналію! Я тебе на поліцію віддам, і замахнувся на нього палицею кованою сріблом. А в тій хвили старий промовив:

— Фіть до торби!

Череваня начеб мітелкою змів, а гуцул чує, що у торбі метушиться, пручається, наче котеня в мішку.

Йде далі, а тут вибігла мала панська собачка, та стала до старого присікати, та за штани зубами хапати. А при тім так дзюкає, що аж в ухах лящить. Старий став обганятися палицею, а якась пані верещить через вікно:

— Як смієш, хаме, дідове, на панське песення палицею замахуватися?

Старий всердився, тай лише одне слово: фіть до торби! а вже й пані, і собачка були в торбі...

Йде далі хідником, аж тут поліцай до нього:

— Дідам і хлопам не вільно по хідниках ходити, це для панства, марш на дорогу!

— Як смієш мене старого чоловіка, що тільки літ служив у війську, обірванцем називати, хіба я не чоловік, щоб мені не вільно було тудою ходити, що і другим людям?

— Що? ти владі опір ставляєш? Ходи, голубе, на поліцію, там собі яку днину посидиш... я тебе арештую... І хапає старого за обшівку...

— Фіть до торби! і поліцай вже не було...

Перейшов так старий ціле місто, не стрічаючи вже жадної напасти і вийшов в поле. — А

торба ні раз не важкіша, хоч там сидить і пан черевань, і пані, і поліцай не говорячи вже про песика.

Вийшов за місто, як вже вечоріло. Розв'язав торбу і каже:

— Вилазять по одному.

Виліз насамперед песик, потому пані, за нею поліцай а на прикінці ледви виліз пан.

— Вертайте собі до міста, а поспішайте, щоб перед ноччу. А памятайте, щоб не гордували, та бідних людей не зневажали, бо як вас коли піймаю та посадите собі руський місяць.

Тож то втікали не оглядаючись, аж курява за ними пішла...

III.

Зайшов відтак в якесь село, і йде мимо панського двора. А там такий зойк та плач, таке голосіння, що не висказати.

Старий відчинив ворота, і зайшов на подвір'я, та тут таке побачив, що аж скинів з досади.

Стоїть гурток людей, і чоловіки, і жінки і недолітки. По середині стоїть лава дубова, а на ній покладали чоловіка. Оден панський гайдук держить обіруч за плечі, другий присів ноги, а двох стоять по боках і б'ють палицями на переміну, то оден, то другий. А на боці стоїть економ, і лічить удари. Кількох вибитих людей лежить оподалік і страшно стогне. Вибили одного, кладуть другого. Він проситься, плаче, та це нічого не помагає. Окомон начеб і не чув. А тут стоїть ще цілий гурток людей, ще не битих і вижидає своєї черги.

Гуцул пропхався до лави:

— Стій! крикнув, за що катуєте людей?

— А тобі, дурню, яке тут діло? grimнув економ. Берить цього влізливця, і вчистить йому п'ять-десятку на пам'ятку...

— А ви гільтаї! крикнув старий, а фіть до торби! І відразу попав у торбу, і економ і чотири гайдуки, начеб їх вітер здунув.

— Ідїть собі люде добрі до дому, каже гуцул, вже вас ніколи не будуть катувати...

І зараз вийшов з двора. В торбі так метушаться, та йому ні раз не важко. Вийшов далеко за село і став по одному випускати. А котрого випустить, то так випарить палицею, що аж годі.

— Щоб ти памятав, як це болить, як бють... Нарешті випустив і економи, а тому найбільш дісталось. Бив так, що аж зіпрів.

— Памятай, чортів сину, і не смій мені людей катувати, бо я сюди ще колись зайду, а як тебе ще раз піймаю, то посидиш в торбі поки не здохнеш... Тепер марш!

Економ не дав собі два рази говорити, і втікав що сили.

Старий став спочивати, бо так утомився, що аж рука боліла...

IV.

В одному селі побачив малу дівчину в подертій сорочині, як сиділа під плотом і гірко плакала.

— Чого ти дитино плачеш? питається.

Дівчина не хотіла зразу нічого казати, та старий дав їй яблочко, та погладив по голівці, та так ніжно до неї заговорив, що вона перестала плакати і згодом усе йому розповіла. Вона була сиротина

без мами. Її батько наймався у лісі дерево рубати і цілими днями не було його в хаті. А мачоха безвпинно її побивала, та не давала їсти. От тепер лиш що вибила її і прогнала з хати.

Старий став придивлятися до неї блище, а воно таке марне, та виснажене, що лиш шкура та кости. Волосся нечесане, на голівці повно бруду і всілякого пюгавства. З під дряної сорочки видно було синці на тілі, а то й рани. Так само поранені рученята і ноги.

— А може ти, дитино, не слухавш другої мами, і за це тебе бь?

— Чому не слухаю? Я все роблю, що мама прикаже, та часом я не годна того зробити, що мені кажуть. От сьогодні казала мені мама занести важкий шаплик з пашнею корові, а я не годна була піднести, і за це мама мене побила... — Дитина стала знову плакати...

Аж надходить якась старша газдиня, стала біля гудула і каже:

— От бідна сирітка... Лишолося то без мами, і попала під руки злючої мачохи, що хотіла б її позбутися. Так, чуєте знущається, так побиває, що нераз сусіди видирають її омлілу з рук роззвіреної баби. То якась відьма без серця... А дитина дуже добра і слухняна...

— А батько на це нічого?

— Та батько гостем в дома, ніч прижене, ніч вижене. Сусіди вже і до війта ходили, і до панотця, прикликали її до канцелярії, упоминали, сварили, та нічого не помагає...

— Підождіть, я її поможу... Веди мене дитино до хати...

— Я боюся, мене знову бити будуть!..

— Не бійся, при мені не будуть, і я так зроблю, що ніколи не будуть...

Старий взяв дитину за руку і пішли...

Хатина невеличка, але гарненька і огрядна. Перед порогом лежить великий кудлатий собака, і двоїко менших дітей бавиться. Вони чистенько вмиті, в чистеньких сорочинятах.

— А це чії діти?

— Це мої сестрички від другої мами...

— Тепер мені ясно, подумав собі старий, чого вона хоче сироти позбутися.

Як ввійшли в хату, то мачоха поралася біля печі.

— А ти куди волочишся, приبلудо? гримнула зараз на дівчинку, підожди, дістанеш ти добре за це...

Дівчина вже хотіла втікати, та гуцул придержав її за руку.

— Покажіть мені, газдине, яким шапличком ви носите корові пашню?

— Яке вам діло до моєї корови і шаплика? чого сюди тебе чорт приніс?

— Гарно ви гостей приймаєте, газдине! Та вибачайте, я таки цей шаплик мушу бачити.

— Проз мене, дивись, хай тобі повилазять, каже злючо, ось він під столом.

Дивиться старий, а шаплик дубовий може на пів кірця...

— Важкий він мусить бути, та ще як повний...

— Певно, що не легкий, каже баба.

— А ти не маєш сумління, що такому дівчатові такий тягар носити кажеш?

— Яке тобі діло до мене? марш мені, волоцюго, з хати, а то кочергою прожену, закричала, і вже

пустилася до порога, де стояла мітла і кочерга. Старий здержав її за руку і стиснув так, що аж запищала.

— За те, що ти над сиротою знущаєшся, я тебе покараю... Фіть до торби!

Баба счезла відразу. Дівчина дуже счудувалася. Вона не могла зрозуміти, щоби така велика людина в таку малу торбу могла поміститися... у торбі було чути метушню...

— Будь здорова, дитино. Не ходи нікуди, пильнуй хати і дітей, мама неодовзі вернеться, і вже тебе ніколи не буде бити...

Пішов. На подвіррі перед хатою, ще і собаку у торбу запроторив. Пішов геть далеко за село в поле. Там розв'язав торбу і зразу випустив собаку, що зараз підібравши під себе хвіст п'гнула що сили в село, а опісля випустив і бабу. Вона була така налякана, що дрижала усім тілом.

— Слухай жінко! Мене послав Господь Бог карати по світу таких негодяїв, як ти. Йди собі тепер до дому, нагрій води, вимий та вичеши твою пасербицю, позавивай рани, дай чисту сорочинку і одягу, і нагодуй тим самим, що і твої діти їдять. Над вечером я прийду подивитися, чи ти мене послухалася. Та пам'ятай, що коли б я застав не те, що тобі приказую, або коли б ти знову над дитиною знущалася, то тебе запроторю в отцю торбу, і цілий рік там тебе носити буду... Добре тобі там було?

— Аби моїм ворогам було так добре... Вона зараз побігла до дому.

А старий зайшов у недалечкий гайок, пообідав, покурился, і заснув під деревом.

Прокинувся вже, як сонце заходило.

— Піду лиш подивитися, чи баба мене послухалася.

Вернув в село, і прямо до тієї хати. Дивиться, а дівчина вмига, зачесана, кіски заплетені, та ще червоною стяжкою перевязані. На ній білесенька сорочинка, та ще мережана, спідничка і фартушина нові. Дівчина сидить на приспі і щось вишиває.

— Здорова будь, дитино, і не пізнав тебе... А що, не біла мама?

Дівчина, як його побачила, кинула роботу, прибігла і стала по руках цлувати.

Він взяв її на руки і поцілував теж.

— А мама де?

— Та в хаті.

Війшов в хату. Газдиня привітала його і прохала сідати, змітаючи з лави порох.

— Сядьте, будь ласка, та чим я вас угощу?

— Спасибі! нічого мені не треба, ось зараз вас усіх почастую...

Загадав собі з тиха, а тут серед хати став накритий стіл, а на ньому тільки всячини, що й на п'ятеро вистарчило би.

— Сідаймо вечеряти, прошу...

Жінка страшно налякалася...

— Спасибі! не можу, це якісь чари, це певно від нечистого гостинець.

— Так помолімся усі разом, а коли воно від нечистої сили, так від молитви певно пропаде.

Перехрестилися всі троє і старий проговорив на голос Отче наш... а опісля перехрестив стіл. Усе остало на своєму місці.

— Бачиш, жінко, я це навмисне тобі показав, що це від Бога, і щоб ти пам'ятала, яка у мене від

Бога сила. Памятайже додержати того, що я тобі наказував, а то може бути з тобою лихо...

Як повечеряли, жінка питає:

— А деж це все попряти?

— Не треба. Ті що принесли, ті й попрячуть.

За хвилю не було вже в хаті нічого.

Старий попрощався і пішов собі далі.

V.

Одного разу йде гуцул мимо школи, а там такий виск та плач, що аж вікна дріжать.

— Що це таке? питає одного газду, що переходив біля нього.

— То наша біда, чоловіче. Прислали нам сюди нового вчителя, та то такий п'яниця і нелюд, що витримати не можна. Впється, а потім дітей катує. Кількоро вже пішло з того під мураву.

— Батьки що на це?

— Та що? Одні ходили впоминатися за кривдою дітей своїх, то їх ще зневажив, та ще в гарешті сиділи за це, що буцім то його в урядованні образили. Скаржилися вже і старості, і в суді, нічого йому не зробили. Його пани навмисне сюди дали, і держать. Кажуть, що його попередник дуже громаду роззухвалив. А він покійник, царство йому небесне, такий добрий був, що усе село ва ним плакало, та й громада своїм коштом кам'яний хрест на його могилі поставила. А дівора так його любила, що, було, найбільша кара для дитини, коли її в школу не хотіли пустити. Гарно вчив і дітей і старих. Учив усього. От бачите, які у нас в селі сади... які пасіки, то все його наука... Трийцять літ

у нас побував, і такі порядки у нас дорадив, що другі села приходили до нас вчитися... Звичайно свій чоловік.

— А цей, що тепер не свій?

— А хто його знає, який він? Та певно, що чужий, коли по нашому і балакати не вміє...

— Ось який він, каже гуцул. Подождіть, його тут більше не буде...

Старий пішов у школу, а тут такий розгардіяш, що Господи. Гурток дітей стовпився в кутку, а вчитель по одному бере за волосся, а у кого коротке, то за вуха, тягне на середину, і бє немилосердно. А сам червоний мов опир, дихає важко з утоми, а з рота піну точить мов скажений. А в другому кутку стоять ті, що їх вже вибив. Де-хто покрівавлений, одному надірване вухо...

— А ти, нелюде, що робиш дітям? каже гуцул з порога.

Нелюд оглянувся, і аж скипів побачивши старого.

— Чого тут хочеш? перешкаджаєш мені в урядованні, як називаєшся?

— Опісля тобі скажу, а тепер: фіть до торби! І вже вчителя не було.

— Діточки любі, каже, йдіть собі до дому, хай вам повмивають рани, нічого не бійтеся, а в дома скажіть, що ваш пан вчитель перенесений на инше місце, і ніколи вже тут не покажеться...

Діти не могли з дива вийти, що це сталося? Старий помандрував зараз у світ, несучи в торбі нелюдяного вчителя. Не спішно було йому його випускати.

Носив його шість місяців. Лише тричі на день випускав його на волю і давав трохи їсти, і знову в торбу. Що той напросився, нічого не допомгло.

— Ти ще, небоже не спокутував своїх гріхів, посидь ще трохи, може і від горілки відвикнеш...

Нарешті одного дня каже:

— Пущу тебе, коли мені присягнеш, що вернеш туди, з відкиля сюди прийшов у те село, та що ніколи не будеш учителювати, Будь собі, чим хочеш, можеш і свиней пасти, а вчителем не смієш бути, бо коли б тебе на цьому піймав, то знову запроторю в торбу і не дам їсти.....

VI.

Одного разу йде він лісом, та чує плач дитини. Приходить блище, а там побережник піймав дівчинку на ягодах, обдер її до нага, і так бе по голому тілі прутом, що аж її покрівавив.

— Стій! крикнув на побережника, за що дитину катуєш? Дуба тобі вкрала, чи що?

— Хай не ходить в панський ліс, красти малин..

— Та ті малини і так пташня видзьобає...

— Хай дзьобає, а за право збирання малин треба панові три дні відробити...

— А ти, поганьче, за дурні малини так дитину скатував?

— Тобі, хама, яке діло? Забірайся з відсіда, бо тебе як собаку застрілю..

— Заберу і тебе і твою рушницю в торбу — фить у торбу!

Тепер заспокоїв заплакану дівчинку, поміг одягтися в сорочину, підперезав пояском, і казав йти до дому...

А побережникові на третьому селі таку справив лазню, як його випустив, що певно відхотілося йому панських ягодів пильнувати. . .

VII.

Раз знову був в місті на торзі, і побачив, як злодій витяг якомусь панові гроші з кишені. Злодій й не оглянувся, як попав гуцулові в торбу. Пан наробив крику, прибігли поліцаї, і хопили якогось бідного наляканого шевчика, котрий туди переходив.

— Ти вкрав панові гроші, віддай зараз! І стали його обшукувати.

Пан не сказав нічого, бо він не знав, хто йому витяг гроші.

— Го, Го! ми знаємо ваші злодійські штуки, каже старший поліцай, ходи з нами, ми тебе гарненько попросимо, то і гроші віддаси, або скажеш, кому їх передав. . .

Хлопець плаче і присягається, що не винен, нічого не помогло. Поволокли на поліцію. Гуцул пішов за ними в слід, цікавий був подивитися, що з цього вийде, та став під вікном.

Поліцаї привели хлопця на стражницю, і в першу чергу стали бити по лиці, аж його покривавили, а коли хлопець не признався, вложили йому поміж пальці ключі і стали стискати, аж хлопець зомлів з болю. І тепер не признався. Тепер поклали його на лаві і стали бити палицями в п'яти. І це не помогло. Йому звязали руки по заду, закинули на гак у стелі і підтягали в гору. Цього вже хлопець не видержав.

— Пустіть мене, я вже скажу: я вкрав гроші.

— А де гроші?

— Я сховав за пазуху.

— Не правда, бо ми за пазухою не знайшли...

Тягни його в гору!

— Ні, ні, лепетав хлопець, я передав їх товаришеві...

— Як називається?

— Називається... я забув.

— Підтягни його вище...

— Ой, ой, не видержу, я вже скажу... називається Антось.

— А ще як?

— Не знаю, далєбі не знаю...

Гуцул затермосив дверми, бо вже не міг на таке дивитися, і крикнув:

— Пустіть мене, я вам покажу злодія, хлопець не винен.

Його зараз пустили в середину.

— Ох! ви старі цапи, нелюди, як можна так над людиною знущатися? Він хоч і не винен міг на муках признатися, і назвати також невинного чоловіка своїм спільником. А ви написали б до протоколу, що він доброхіть признався. Ганьба такій поліції...

— Ти не резонуй багато і покажи нам зараз злодія, а-ні, то й тебе замкнемо, бо ти певно його спільник, а ну зараз, бо й тебе почастиємо...

— Будете зараз злодія мати і гроші ще при ньому є, а ну панове: фіть до торби! І чотири поліцаї опинилися в торбі, де вже і справжній злодій сидів.

Старий розв'язав хлопця, обмив його водою, і вийшли обидва з стражниці. Хлопець пішов до дому, а гуцул помандрував з поліцаями у світ...

Носив же він їх носив, не день і не місяць. Випускав їх на світ божий лише двічі на день і лише трішки давав їсти. Як вони його просили, нічого не допомгло.

— Пусти нас, паноньку, говорили йому, ти подумай, яка шкода з того, що ти нас держиш в заперті, там злодії гуляють, банди різні людей грабують, а нема кому їх ловити...

— Така сама користь з вами, як і без вас. А покажіть, чи багато злодіїв наловили, чи багато бандів порозганяли? Хіба таких бідних та дурних ловите, як цей шевчик був. Ви ще мусите покутувати за ваші злоділа, що над бідними знущаетесь...

А між ними сидів і той злодій, що панові гроші витяг з кишені. Він каже до поліцаїв:

— Ви говоріть на мене, що хочете, а без мойого розуму, таки не дасте собі ради. Тут треба щось робити, щоб з нашої біди вилізти. Як мені обіцяєте, що мене пустите на волю, полишите мені вкрадені гроші, та ще мені поручите, що ніколи не будете мені перепиняти красти, то я вам таке пораджу, що не лише всі вийдемо на волю, та ще й того старого хріна поведете на ланцюгах в тюрму за це, що нас так довго позбавив особистої свободи...

Радилися, радили, а таки пристали на це, чого жадав від них злодій. Отож вони змовилися, що як в полудне їх випустить, то вони кинуться на нього всі, звяжуть його, а його чарівну торбу поріжуть на куски.

І так зробили. Як старий по обіді ліг під дубом спочити, вони кинулися на нього, хопили за руки і вже оден виняв ланцюги, щоб його скувати,

а гуцул як не крикне: фіть до торби, і від разу пішли всі.

— За це покараю вас дводневним постом, щоб відхотілося вам мене напастувати.

— Змилуйся, вибач нам, то той злодій на таке нас навів...

— Ви не повинні злодія слухатись, а коли послухались, так посидите довше.

Нарешті він їх пустив, і каже:

— Ідіть собі... Але перестаньте над людьми знущатися, бо поки не знатимете, хто винуватець, не силуйте нікого признаватися... А тебе злодію, як ще коли піймаю, то здохнеш в моїй торбі.

— Щож ми скажемо нашій старшині, що нас так довго не було?

— Скажіть, що ви за тим злодієм так довго ганялися, поки його не піймали.

За це певно ще вас нагородять...

VIII.

В одному селі почув старий великий галас, плачі та проклони.

— Що це у вас таке? питається стрічного чоловіка.

— Сьогодні прийшов в село той злодіюга Шльомко з здикутором і грабить людей за довги. Там в канцелярії повно фантів поназносили, цілі копиці кожухів, свиток, сіраків, збіжа, усячини, навіть коров та телят привели...

— Годі, чоловіче, хто винен віддати повинен...

— Коби то винен! Таке і гріх би не віддати. А то кажу вам, що це напасть. Ви того злодія не знаєте. Той Шльомко, то страшна пявка. Піддурить.

нашого брата, підпоїть, пошахрує, видурить квіток, або вексель, а потім позиває до суду, присягає, наробить коштів, а на прикінці заграбить усе, і зліцитує. Багато люцької кривди на сумлінні того кровопивця, багато газдів довів до торби, а сам великим богачем став...

— А чи ти правду, чоловіче, говориш?

— Зараз присягну, та не лише я, але усе село, і то не одне... Як би перешукав його кишені, то знайшов би цілу копицю таких квітків, сотки людей сидить в його кишені...

— А люде в суді не жалувалися?

— Та що з того? Знаєте, який то хлоп заголюканий, непорадний, а що неграмотний, то нічого собі записати не вміє, а опісля забуде. А жид вичитує все з реєстру, і його правда в суді...

Гуцул пішов прямісінько у те місце, з відкіля йшов галас. А тут народу сила силенна. Обступили хату так, що годі пропхатися. Гуцул станув на якийсь пеньок, і дивиться понад голови людям. В хаті стоїть в урядовій шапці езекутор, і записує, а по хаті швендається патлатий жидисько у засаленім халаті, і тягне, що лип побачить. Жінка ломить руки, плаче, просить, цілує жида по руках, а він їй не чує того. Газда стоїть біля печі, закусує губи і затискає кулаки... А далі жид хоче йти в комору, і бере ключа з скрині вже порожної. Жінка кинулася мов божевільна не давати, та жид тругив її кулаком в груди, аж під стіну заточилася.

Гуцул побачивши це злазить з пенька і йде в хату. Люде його пропускають.

— Слухай, Шльомку, перестань грабувати, бо пожалуєш того.

— Що то: перестань? Як ти смієш мене Шльомком прозивати, ти волокито, що ти мені маєш приказувати? Тут є пан возний з суду, він тебе заарештує, що ти мішаєшся в не своє діло.

— Не хочеш? фіть до торби!

Жида не стало. Люде збентежилися, стали хреститися. Чули слова гуцула, бачили, як жид пропав, а не хотіли вірити, щоб він справді в торбу помістився... То було в сніях. Вийшов сюди возний і питає:

— А Шльомко де?

— Він вже фантувати не буде, каже гуцул, десь пропав.

Питає возний людей, ніхто не знає. Жид мов в землю провалився...

— Як його немає, то яке мені діло? каже возний, — як його немає, то позаносить люде все те до хати назад, а ййду собі геть. Бувайте здорові!

Люде стоять мов зачаровані, а гуцул йде з возним.

— Погана ваша служба, пане возний.

— Дуже погана. Ріжнім п'явкам треба вислуговатися, от як цей Шльомко. То така шельма, що його би на вогні пекти.

— Говорили мені люде, що страшна п'явка.

— Ще й яка. Правду вам люде говорили. Та не знати, куди він пропав?

— Може колись і довідається, а тепер пане, як що ви не маєте роботи, то я вас прошу на обід. Ви певно зголодніли, та перекусити б пора.

— Таки признаюся, що зголоднів, бо від саміського рана лажу по селу. Та ще ті плачі, та голосіння бідних людей, то мене наче ножем в сер-

ще щтовхає... А ви далеко сидите? Я вас ще тут не бачив...

— Не далеко, у тім там гайку. Дуже прошу...

Так розмовляючи зайши аж до гайку.

— Спочиньмо пане, трішки. Посідали під деревом. Гуцул загадав собі чарівне слово, а перед ними вже і стіл накритий. Бідай вольний так налякався, що аж підскочив...

— Не бійтеся, пане, це не чари, ось побачите. Гуцул зняв шапку, припав на вколішки, і став молитися в голос. Вольний зробив те саме.

— Ну, щож боїтеся?

— Тепер вже ні, а зразу трохи не зімлів, так налякався.

Посідали за столом, бо сим разом було два крісла, і пообідали смачно. А потім і люльки дві з'явилися, то і покурили. Вольний такого вибагливого обіду не їв з роду.

— Тепер мені ясно, каже вольний, де той жидисько подівся... Ви певно будете той гуцул, що з чародійною торбою возиться... Не правда?

— Ви з відкиля це знаєте?

— Поміж людей ходжу, то і чував за це, та не хотів вірити. Коли б ви знали, як бідні люде вас благословять! Не одне добре ви зробили, а вже найбільше те, що того злодюгу Шльомка спрятали. Дай вам Боже довгий вік. От який я щасливий, що вас бачу моїми грішними очима. Та мені пора йти.

— Ну я вас не задержую, бо сам знаю, що то служба. Сорок літ при війську служив. Та ще вам скажу, що Шльомко не пропав. Я не буду собі такою псяюхою рук поганити. Та він більше грабувати людей не буде.

— То я менше матиму роботи... Бувайте здорові.

— Та візьміть те все, що ще на столі з обіду осталося. У вас певно діти є, то привезете їм гостинця.

А на столі тільки було добра, що возьний не міг усього в торбу забрати. Попрацалися як найкращі приятелі, і розійшлися.

Гуцул зараз в другому селі попросився в хату на ніч. Вже була осінь, було холодно і на дворі не добре старому спати. Його прийняв газда і постелив на лавиці. Гуцул помолився, поклав торбу собі у голови під образами і зараз заснув. Погасили світло і полягали всі. Аж в ночі почулося якесь метушення на лаві, а далі почулося жидівське вайкання. Жид став виспівувати свої молитви.

Прокинулася від того газдиня, і кличе чоловіка з тиха:

— Іване, каже, устань та вижди на двір, там під вікном якийсь жид вайкає.

— Тобі причулося, каже заспаний газда. Де би наш Лиско в ночі кого до хати припустив, та ще й жида, котрих він так не любить, перехрестися тай спи.

Але вайканя не вгавало, і господар зачув теж.

— Гей жінко, кричить наляканий, вставай, тут щось несамовите в хаті робиться, світи світло! Свят Боже наш!

Засвітили світло, всі посхапувалися, лише гуцул здорово хропе. Стали хреститися, а вайкання не вгває.

— Вайкає десь зпід образів, каже газда.

Дивляться, а там нічого нема, хіба гуцульська

торба. Газда пощупав торбу, а там щось метушиться.

— Свят, Господи, а це що? Хто тут?

— Це я, каже Шльомко...

— Господи! та це хіба чорт в Шльомка перевернувся, а деж би такий жид в таку малу торбу змістився?

— Гей, батьку, вставайте, якого чорта ви в торбі носите?

Гуцул прокинувся і зараз стягнувся.

— Чоловіче, йдіть собі геть з хати, прошу вас, я боюся, що то якась нечиста сила...

— Подождіть, добрі люди, не лякайтеся, на нечисту силу в хрест святий... Я зараз усьому тому дам раду. Став перед образами, перехрестився тричі, підійшов до торби, і штовхнув жидка з цілої сили під ребра.

— Як ще раз відізвешся, то тебе обезвічу, тихо!

Жид затих від разу, а гуцул каже:

— Може справді той якийсь Шльомко здох, а тепер ходить по тих хатах, що людям лиха нашкоїв, і просить вибачіння.

— Правда, каже газда, він і мене добре скобнув...

— От бачите... Тепер клякаймо всі перед образами, помолімся, і лягаймо спати.

Так і зробили, а жид вже до самого рана не давав про себе знати.

Рано, як лиш на світ стало заноситися, гуцул попрацював господарів, і пішов. Як вийшов за село, спосідав і думає собі.

— Годі мені довго з тим поганьцем возитися. Люде мене в хату не приймуть, і треба буде на

дворі мерзнути. — Але притримав жида до вечера, і аж тоді його випустив.

— Як пану Шльомкові спалося?

Жид ледво живий був.

— Мені зовсім не спалося, я трохи не околів, а як мене хтось штовхнув під ребро, то мало що з мене душа не вилізла.

— Не одну ти душу з тіла виганяв, а тепер котюзі по заслугі, давай-но голубе всі твої папери. . .

— Які папери, за що папери? я все в дома лишив. . . .

— Не хочеш, то я сам пошукаю.

Жид став пручатися, і кричати.

— Як не замкнеш собі хавку, то підеш зараз до торби, ані словечка! Виняв йому з кишені засалену калитку, виняв якусь пачку повязану мотузком. А там повно карток, та квіток, та векселів, та ріжних записок.

— Даю тобі сірник, засвіти, і спали все до чиста, щоб і сліду не стало.

— Як то палити, на що палити? цеж усе моє майно.

— Люцькою кровю здобуте. . . . пали!

— То розбій, то напад, гевалт! кричав жид.

Дивиться гуцул, а дорогою йде жандарм. Помітив його і жид, і став ще дуще кричати, та кликати на поміч.

— Фіть у торбу! сказав гуцул, і жида вже не було, а за ним і його папери пішли. Гуцул сів на торбі і жде жандарма. А той почув розпучливий крик і завернув з дороги у цей бік.

— Тут якийсь жид кричав. . .

— Тай і я чув, що кричав, але не знаю, де він є.

Жандарм став шукати по кущах.

— Пане, даремний ваш труд. Я тут жиди ніде не бачив, таж ні в кишеню ні в торбу я його не сховав. . . Може яка нечиста сила в лісі в жиди перекинулася, щоб нас у ліс заманити, бо й таке буває. Хрестіться, пане, в Імя Отця, і Сина і Святого духа амінь!

Жид чує ту розмову, хоче крикнути, та гуцул так його собою придавив, що не може голосу з себе добути.

— Агі! каже жандарм, і сплюнув, ще мені таке не трафилось ніколи, може мені прочулося.

— Не прочулося, бо і я це чув, але то непременно нечиста сила хотіла нас заманити в ліс. . .

Жандарм пішов, а тоді гуцул випустив свого вязня знову.

— Ну, що? спалиш?

— Мені велика кривда буде, я спалю половину. .

— Чи я тобі вівцю продаю, щоб ти зі мною торгувався? Спали все, наставав гуцул. Хто других кривдив, не може говорити про свою кривду. . .

По спаленні я тебе пуцу, але присягнеш мені, що всі твої порахунки перекреслиш і нікого не будеш більше чіпати.

— Я не можу. . .

— Фіть до торби! Тепер став гуцул окладати торбу стусанами. .

— Пустіть мене, я вже все зроблю, що прикажете.

— Тепер пали!

Жидові страшно дріжали руки, заки попалив свої папери, а гуцул розпорпував палицею, щоб усе гаразд перегоріло.

— Тепер присягай! Жид і це зробив.

— Тільки ти не думай тої присяги не додержати, тому що вона вимушена, бо як про тебе почув, — а люде Шльомка знають на всю околицю — що ти людям не даєш спокою, то зараз прийду, і ти в моїй торбі здохнеш...

Як вже жид був далеко, гуцул каже до себе:

— Агі! Іще з нікім так не змучився, як з тим паскудником...

ІХ.

А в одному селі побачив гуцул гарний панський двір, тай гадає собі:

— Чого мені все по селянських лавицях старі кости мордувати, попробую раз піти до панського палацу впроситися на ніч.

Вже було геть сполудня. Входить у панський двір. Челядь снується при праці, ходить, вештається ріжна служба.

— Люде добрі! А де вашого пана знайти, кудю мені йти до палацу?

— Куди там до палацу! Наш бідний пан у тім малім домику мешкає, там йдіть.

— Ваш пан добрий чоловік?

— То янгол не чоловік, але дуже бідний. В палацу не може мешкати, бо там сидить нечистий, та людям голови зриває, як хто там хоче переночувати, а наш пан мешкає гірше свого гуменного.

Це дуже зацікавило старого гуцула. Ось є нагода добрим людям помогти. Зайшов до пана в хату і звитався:

— Чував, пане, від людей, що ви добрий чоловік. Я собі простий гуцул вислужений жовнір.

Мандрую по світу. Будь ласка переночуйте мене.

— З щирої душі не відмовив би я тобі чоловіче, бо це було б не по християнськи, та краще буде тобі переночувати в якій селянській хаті як у мене в стайні між челядю. Тут у мене, бачиш така тіснота, що я ледве поміщуся з моєю сім'єю.

— Маєте такий гарний палац...

— Тож то бо і є, що в тім палацу не можна мешкати, бо там нечиста сила вселилася. Що я ні робив, молебні наймав, водосвяття було, нічого не помагає. Хто там піде спати, то його рано без голови знайдуть...

— Не турбуйтеся. Лиш прикажіть мені відомкнути двері, а я піду там і переночую, нічого мені не станеться. Нечистого я не боюся ні раз...

— Не говори так чоловіче. Були вже такі відважні, та всі вони своїм життям поплатилися. Не хочу тебе на мое сумління брати. Мені тебе шкода.

— Не турбуйтеся, а дозвольте, а побачите, що на другу ніч, усі там спатимемо.

— Дай то Боже, бо вже всі так мучимося, що аж життя остогидло... Та вже коли так наважився, то йди з Богом Святим!

— Прикажіть мені там тепленько затопити в печі, гарно та м'якко постелити, дайте мені кілька свічок, щоб через ніч вистало, та й яку книжку прочитати. Давно я вже нічого не читав. А як ваші люди бояться там йти, то я собі сам усе зроблю, що треба, лиш коби було з чого.

— О ні! В день там можна ходити, лише о півночі ні.

Зараз буде усе готове, а ти старий сідай з нами та побалакаємо до вечера.

Поприходила зараз уся панська сім'я, кожне мало щось сказати про цей зачарований палац.

— Таке страхіття вже від десяти років там твориться. оповідав пан. Одної ночі, ні з цього ні з того, стало щось в палацу галасувати, брящали ланцюги, розкидало меблями, ми всі мусіли серед ночі втікати, а від того часу, хто там одважився піти о півночі, то вже не вийшов живий...

— А на нашому цвинтарі, каже пані, є окремих кутків, де тих нещасливців ховають, я боюсь, що і твоя могила там буде...

— Усе в Божих руках, та я вам кажу, не турбуйтеся за мене.

Потім оповідав гуцул про своє жовнярське життя, про війни, про ті краї, через які він проходив. Балакали ще так і по вечері. Аж нан поглянув на годинник, і каже:

— Вибачай, любий мій гостю, аленам пора спати. Ми з вечера спати йдемо, але і з курми встемо, та до праці беремося...

— Добре, лише я не знаю, кудою до палацу мені зайти, прикажіть мене провести.

— Тебе проведе служба...

— А не будуть дякатися?

— Ні, там аж о півночі починається... аж поки півні не закукурікають.

Зараз з'явився старий лакей з ліхтарнею, і повів гуцула до палацу. Як зайшли в сіни, то гуцул не міг з дива вийти, як тут було гарно.

На помальованих стінах поначіплювано голів кабанів, оленячих рогів, і турову бородату голову, а поміж тим понавішувано всілякої зброї. Долівка вистелена шкурами з кабанів, та оленів, а по під

стіни старі дубові лави. Гуцул лише оком глянув на ті дива обіцюючи собі завтра до тих див придивитися.

Слуга повів його по широких сходах вистелених мягкими килимами в гору. Перейшли відтак кільканийцять пишних кімнат, і зайшли аж до одної крайної. Тут стояла пишна постіль вистелена пуховиками, при ній стіл, а на столі дві горючі васькові свічки. В кімнаті було тепло, аж любо.

— А є тут який годинник?

— Ось тут і годинник стоїть, коли прикажете, то я його пушу...

— Пусти!... То нечиста сила, кажеш аж о півночі приходить?

— Так, справді, Дух Святий при нас хрещених... о півночі, і воює, поки півень не почувється...

— Ну, добраніч тобі, добрий чоловіче, а рано мене не буди, хай висплюся.

— Добраніч вам, каже сумно слуга, і вийшов, та іще зза дверей поглянув на нього хитаючи головою.

— Бідний чоловік; Наважився, а завтра треба буде похорон справляти...

Гуцул став роздягатися.

— От чудасія... Гарну палатку вибрав собі чортяка на мешкання... Ми його з відсіля викуримо... Торбу поклав коло себе на столі.

— Все в порядку, а тепер пірнемо в стебло...

І протягся вдоволений на пуховині, на якій ще з роду не спав. Притяг блище світло і розвернув книжку.

— Ба! Але закурити не завадило б...

Зараз з'явилася люлька на довгім цибуху....

Став читати. А книжка така була цікава, що зачитався і забув про все. . . .

Аж тут бе дванадцята година на вежі палацу, а така сама показує на столовім годиннику.

Десь з підземелля почувся страшний галас. Брящать ланцюги, калатають сковороди, дзвонять мідяні кітли, свищать несамовито свистілки, трублять сурми. . . Галас той йде по сходах в гору щораз ближче. Йде через всі покої аж нараз відчиняються двері до тої кімнати, де лежав гуцул, і входить сюди вихром цілий кагал чортів великих і малих, і відьом. Заповнили цілу кімнату. Гуцул дивиться на них, а то такі страшні почвари, що лиш подивитися на них, то можна вмерти. А гуцул поклав руку на своїй торбі і курить далі свою люльку. .

— Сходіться братчики, кричить найстарший сатана, є нова жертва, будемо мати вечерю і напемоса свіженької люцької крові.

І вже сягнув залізним гачком, щоб хопити старого за шию, а той як не крикне: Фіть до торби всі до одного!

І вмить не стало нікого. По хаті повіяло холодом, бо від того галасу відчинилося вікно.

Старий крикнув ще раз:

— А не лишився там ще хто? А ну, фіть до торби.

Зараз прийшло мале криве чортеня, і полізло сумне в торбу. . .

Старий замкнув вікно, зачинив двері, і шубовсьнув під теплу перину. . . .

Некольне товариство стало метушитися в торбі, пробувало вилізти, та гуцул перев'язав її рем'єм, і поклав собі під подушку.

... входить сюди вихром і цілий кагал чортів великих і малих (стор. 44).

— Пустити нас, чоловіче, нічого тобі лихого не зробимо, кленемось тобі на люциперові кліщі!

— Не ма дурних... підждіть до рана...

— Нам не можна так довго на землі побувати, а тут не задовго запіє півень...

— Вибачайте, та сидіть тихо, бо ще вас свяченою водою покроплю. Тихо бути бо спати хочу... Накрив голову периною, і зараз заснув...

* * *

Встає панство рано, а пан каже до служби:

— Підіть, небожата до палацу, а оден хай піде до пан-отця, щоб задзвонити казали. Треба буде знову похорон справляти. Царство йому небесне...

Ідуть слуги до палацу по вмерця. Приходять до спальні, клякають і відмовляють молитви з тиха, а той, що його вчора у вечір сюди приводив каже:

— Беріть його, діти, нарядити треба...

Та як оден слуга відкрив перину, старий гуцул схопився і каже з жалем.

— Просив вас, щоб мене з рана не будити. В ночі з чортами воловодився, а в день люде не дають мені спокою.

А слуги так налякалися, начеб справді вмерлець устав, тай на втікача.

Прибігають до пана:

— Пане наш добрий! Та він живісенький. Ще жалувався, що йому не даємо спати...

— Гей! жінко, діти! ходімо повітати нашого добродія, він живий.

Всі дуже раді біжуть до палацу. Пан стукає чемненько у двері.

— Прошу, каже гуцул.

Входять усі, а гуцул простягає до них руку з під перини.

— Добрий день панству! каже, погана була нічка, та Богу дякувати, вже біді кінець.

— Як же воно було? розкажіть, будь ласка...

— Все розкажу, а тепер дайте мені встати, вмитися, тай одягтися.

— А може дозволите скупатися? тут зараз купальня, а я прикажу води нагріти... Все буде в мент...

— Гаразд! скупаємося, тільки чистого біля у мене дасть Бог...

— Усе буде, не турбуйтеся... Та дозвольте спитати, чи приходила нечиста сила?

— Приходила, і вона вся у цій моїй торбі замкнена і зачарована... Є у вас, пане, добрий коваль?

— Є у мене двірський коваль і двоє челядників.

— Гаразд! Скажіть йому, щоб відчинив кузню і приладив три добрі молоти.

— Буде так, як кажете, каже пан, і зараз відійшли усі.

Як вже викупався і обрив бороду, та надів чисту білизну, принесли йому доброї кави і цілу копицю булок.

По тім каже до старого слуги:

— Тепер веди мене в кузню, і приклич пана. Ані пані, ані діти не можуть там показуватися, бо налякаються.

А в кузні вже чекали ковалі з добрими молотами.

Гуцул поклав торбу на ковало, і каже:

— Бийте, а добре, не жалуйте рук.

Зараз почулося голосне: луз, луз, луз! Та ще голосніщий писк чортячого товариства.

— Не муч нас, перестань, бо пронадемо...

Бийте добре, кричить гуцул на ковалів. Гей служба! принесіть мені свяченої води і кропило.

— Не муч нас, чоловіче, заплатимо стільки золота, скільки важитимуть твої ковалі враз з тобою.

— Мені вашого золота не треба. А врешті то і мала дитина знає, що чортове золота в вугіль переміняється, як його перехрестити. Бийте далі поки свяченої води не принесуть.

Ковалі бють молотами аж попріли...

— Досить!

— Слухай, чортове насіння! Присягніть мені на вашого Люцифера, на його роги і цанину бороду, на його кліщі, на некольну сірку і смолу, що ніколи ніхто з вас, ані з ваших побратимів в тім палацу не покажеться...

— Присягаймо! загуло товариство в оден голос.

Гуцул взяв кропило, помачав в ярданській воді і кропив на хрест — Імя Отця, і Сина і Святого Духа амінь!! Геть з відсіля погана тварюко, счезай, та пропадай. на ліси на гори, на дерби на нетрі, куди люде не ходять і де когутячий голос не доходить...

Розв'язав торбу, а ціле чортяче брацтво полетіло в димар, з такою силою, що аж димар провалився, і счинив велику куряву.

— Тепер, моє панство, йдіть до вашого палацу і мешкайте спокійно на много літ!

Вони були дуже раді, пан дякував, а пані аж прослезилася. Зараз того дня перебралися до па-

лацу. Гуцул ще переночував з ними, а коли побачив, що все було спокійно, хотів йти далі, та панство його не пустило.

— Оставай при нас до смерти. Нічого тобі не пожалуємо, чого тобі на старості літ по світу блукати, спочинь вже.

— Не можу, панство ласкаві. Мене Господь призначив до того, щоб я по світу ходив, та лиходіїв за люцьку кривду карав, а у вашому селі все живе по божому, і тут не має для мене роботи.

Ледве його упросили, що остав до весни, і мешкав в палацу. Зараз з весною помандрував далі.

X.

Минуло з того часу багато літ. Гуцул вже до старості постарівся, і тепер забаглося йому вернути на свою Гуцульщину, подивитися на ті місця, кудю ходив малим хлопцем, а потім легінем, поки його до війська не забрали та в чужі далекі країни не пігнали. Затужилося йому подивитися перед смертю на високі сині гори, послугать гурторіння бустроного Черемошу, послухать голосу трембіти...

Довго він мандрував сюди, не одне добре діло зробив, не одну люцьку кривду покарав, поки зайшов в Карпати аж на Чорногору.

Коли так сидів на вершку Говерлі і дивився на розкішні краєвиди, приходив до нього смерть.

— А тобі чого треба, молодице?

— Я смерть. Приходжу по тебе, бо вже твоя черга прийша, вже доволі нажився.

— А як я ще хочу жити, то що? Я ще не заслужив собі на царство небесне...

— Мене це нічого не обходить... Мав час за-

служити собі. Добре би я вийшла на тому, коли б кожному потурала та віку продовжувала. У мене тільки роботи, що не маю часу двічі приходити...

— Фіть до торби! крикнув гуцул, а смерть вже в торбі враз з косою.

— Посидиш ти собі там, поки я схочу... Зліз з вершка Говерлі, і пішов поміж людей своєю роботу далі продовжати.

Минає місяць, минає рік оден, другий, та третій, а ніхто не вмирає. Дехто з того радий, я инший даремне призиває смерти на себе, а вона не приходить. Навіть ті, що самі хотіли на себе руки наложити, не могли цього зробити. Коли повіситься, то шнурок урветься. Хто хоче себе застрілити, то порох не запалиться, а хто скочить у воду, то вода його винесе на беріг.

— Дивується Св. Петро, що ніхто не приходить до неба. Хібаж вже на світі праведники вивелися, та всі душі у пекло мандрують?

А Люциперові знов здається, що на світі всі живуть по божому, бо ніхто до пекла не приходить. Люципер злиться, бе своїх чортів безпощадно за те, що свої служби, як слід, не роблять, і людей на гріх не приводять.

Аж раз питає Св. Петро Господа Бога:

— Господи! що це таке, що ніхто до райських воріт не зголошується?

— Смерть вже три роки сидить в торбі у того старого гуцула...

І післав Господь ангола, щоб визволив смерть з торби.

А гуцул так вже постарівся, що сливе ногами волочить. Вже не годен по горах ходити. Ходить

сердега понад Черемошем і світом шудить. Сяде було над берегом і придивляється, як дараби плывуть рікою.

Приходить до нього янгол божий.

— Пізнавш мене?

— Пізнаю.

— Приходжу з приказом од Царя Небесного, щоб ти визволив смерть з торби. Ти подумай, що то буде на світі, як не буде смерті. Ніхто не буде лякати Божого суду, а людей стільки намножиться, що земля їх не виживить і будуть люде оден одного їсти. Тобі вже теж навкучилося жити на світі, далі вже не зможеш рушитися, а прийде час, що твоє старече тіло саме від себе у порох розсиплеться.,.

— Правда.

— Послухавшся ти Божого приказу, і випустиш смерть на волю?

— Послухаюся. Та лише про одне буду просити тебе, посланнику Божий: Як я вмру, то що б мені мою торбу покладали в домовину, щоб я її міг взяти з собою на той світ.

— Станеться!

Тоді гуцул перехрестився, помолився і розв'язав торбу. А смерть як вискочила з торби, так зараз його різнула косою, і гуцул минувся...

XI.

Опинився гуцул на тому світі. Взяв свою торбу під паку і мандрує до неба. Застукав у ворота.

— Хто там? питає Св. Петро.

— Це я старий гуцул жовнір, що з божої милости по світу ходив, та негодяїв карав.

— Немає тут для тебе місця, каже Св. Петро, небесний воротар. Ти хоч й жив побожному, та забув просити Господа о царство небесне. Так у нас в твоїй книзі написано.

— А деж я бідний дінуся? питає гуцул крізь плач.

— Не має діло, йди собі. Так будеш блукати аж до страшного суду, а що з тобою опісля станеться, у тому Божа воля.

— А то довго ще до того?

— Це відомо лише Самому Господу, а більше нікому.

Закурився старий дуже і помандрував у пекло.

— Мушу десь там примістити, а то ще мене як волоцюгу шунасом відведуть.

Стукає він у некольну браму, а там дижури оден з тих чортяк, що тоді у палацу гуляли. Зараз пізвав старого гуцула, замкнув ворота ще на оден замок, і полетів до Люципера з лепортом, аж задихався:

— Прийшов, каже, той старий гуцул, що нас з палацу повиганяв.

— Торбу має при собі?

— Має ту самісеньку.

— Не пустити, прогнати геть, а то наробить нам такого бешкету, що всі повтікаємо з пекла.

Даремне старий стукав у некольну браму, і кулаками бив, його не пустили.

Заплакав сердега гіркими сльозами і знову помандрував до небесник воріт.

Бачить це Господь Небесний, тай каже до Св. Петра:

— Треба старого пустити. Він хоч і забув просити царства небесного, то собі заслужив на небо добрими вчинками. Скільки то він лиходіїв покарав, тай на добру дорогу навів, скільки бідним людям поміг. Пусти його, але торбу най оставить за ворітьми, бо вона йому тут не потрібна.

Відчинив Св. Петро ворота небесні, ввійшов сюди гуцул, й перехрестився....

* * *

— А що діти, питає дідусь, гарна казка?

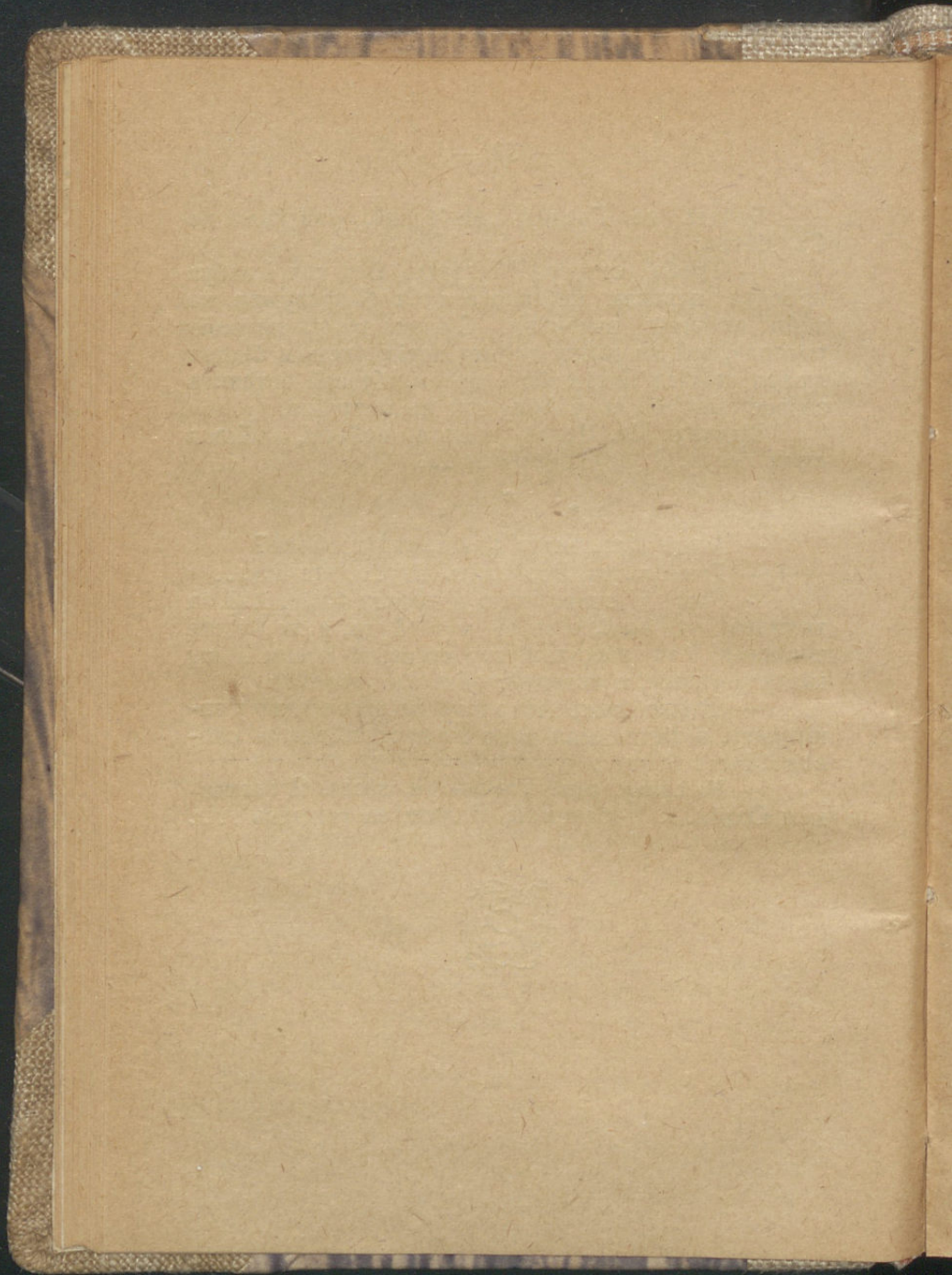
— Дуже гарна, Розкажіть дідусю, ще яку...

— Годі діточки, мені в дорогу пора. Але за тиждень од нині, я знову тут буду, а як будете чемненькі, то зберіться тут знову, то я вам иншу жазку розкажу, а тепер бувайте здоровенькі:

— Дідусю, каже Андрійко, зайдіть прошу у нашу хату, з відтам моя мама не пустить вас зі словом: Дасть бог!

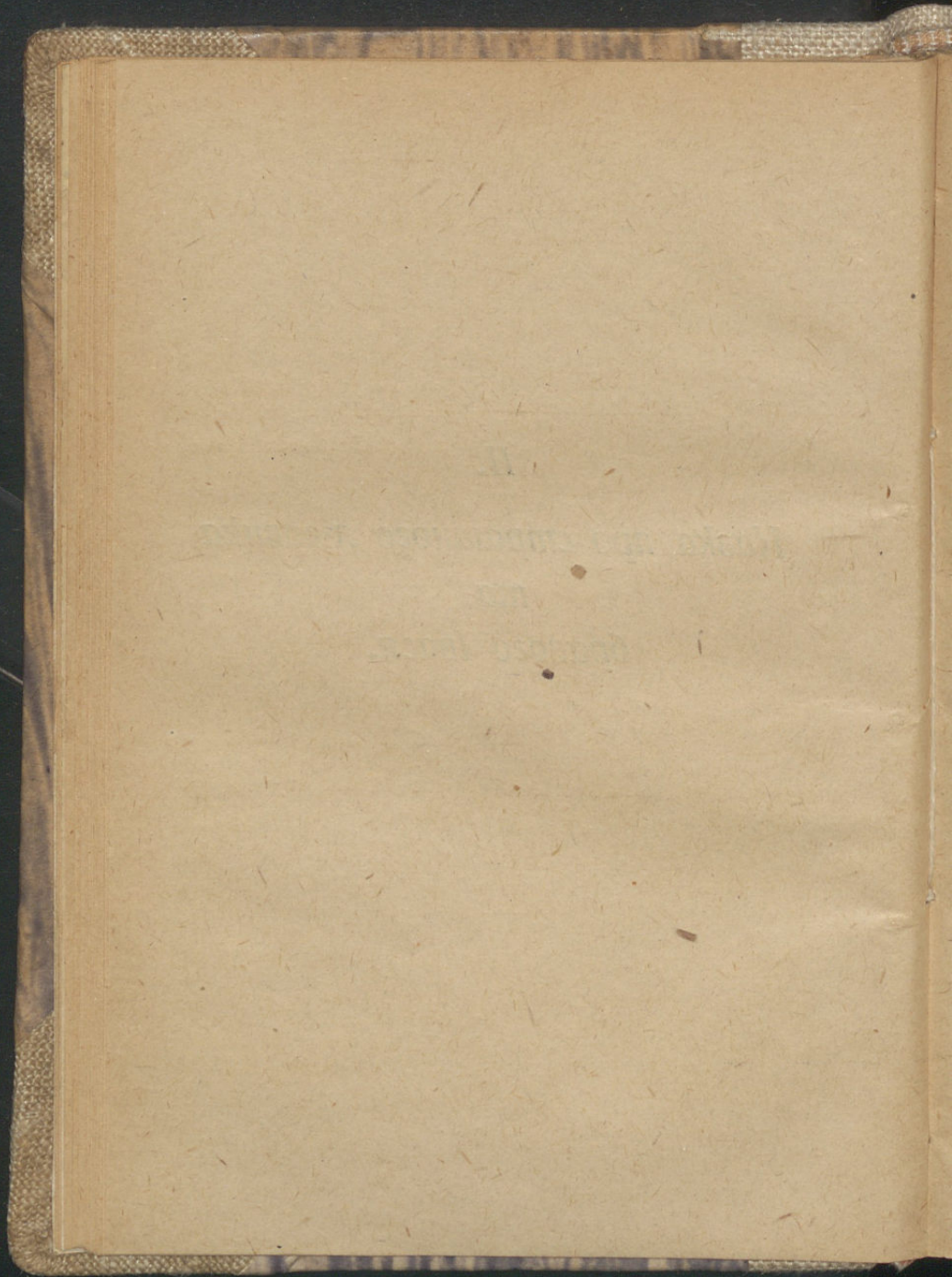
— Ні синку, я не прошак, я газда. Я називаюся Охрім. .. Побачимось від нині за тиждень.....

II.

*Казка про страшного лісовика
та
бравого Івася.*

Це діялося ще тоді, як людям вільно було рубати для себе дерево в лісі, і ніхто їх за це не замикав до криміналу.

Отож поїхав оден газда з синком Івасем до ліса за дровами. То було зимою і поїхали саньми. Був дуже кріпкий мороз, і багато снігу навіяло... Вже мали вертатися, як газда нагадав собі щось, лишив Івася при конях, а сам пішов з сокирою в ліс....

Дивиться, стоїть таке кострубате дерево присипане снігом, що подобало на копицю сіна. Придивляється до нього газда блище, а там такі покручені гіляки, геть поплънталися між собою.

— Ось такого мені якраз треба, каже до себе, з цього буде ручка до кісяти, і то не одна, а з цього була б ручка до істика, а це якраз на палицю кривулю буде добре. Якраз надібав, чого мені треба.

Вже вечоріло, і газда спішився до дому. Узяв сокиру в руку і замахнувся, щоб рубнути. А в тім почув голос:

— Не рубай мене, чоловіче, та не каліч, бо мені буде боліти.

Він здержався. Оглядається довкруги, нема нікого. В лісі так тихо, що чути биття свого серця.

— Дурне мені прочулося... І знову підніс сокиру, щоб рубнути намічену кривульку. Та чує знову голос:

— Не каліч мене, чоловіче!

— Пек біді! а це що? Нікого немає, а щось говорить. Хібаж деревина вмів говорити люцькою мовою? В ім'я Отця, і Сина і Святого духа!

Хоче знову рубнути, та знову той самий голос; не рубай, та не рубай!

— Тфу на тебе! ще яка біда причепиться під ніч... Заткнув сокиру за пояс, і завернувся до саней.

Вже було добре темно, поки добився великим снігом. Івась так змерз, що аж плакав. Ходив довкруги, тупотів ногами, бив руками об плечі, щоб розігрітися, то знову тулився до коня, що теж дрижав од зимна.

— Де ви, тату так забарилися? Я так змерз, що сливе душа з мене не вийшла. Ідьмо швидше до дому...

Батько не говорив нічого, так задумався. Йому не сходив з ума почутий голос. Коні гнали вихром.

Повечеряли мовчки і полягали спати. Івась поліз на теплу піч, і зараз заснув. Батько очевидно на те тільки чекав, бо зараз став жінці розказувати свою пригоду в лісі.

— Тобі таке прочулося, каже жінка, хто таке чував, щоб дерево говорило люцькою мовою?... Та ще й в зимі, як деревина завмірає...

— Ні не прочулося, бо воно повторилося кілька разів... Я ж не був п'яний...

— П'яний ні, але міг вітер до тебе занести голос.

— То бо й є, що вітру не було ні трішки...

На тім розмова скінчилася, і обидвоє поснули.

На другий день нагадав собі газда вчорашню пригоду. Йому стояли перед очима ті закарлючки на деревині. Було б кілька ручок, а палиця криву-

ля теж придалась би, бо палицю кудись йому діти запропастили. Такої кострубатої деревини він ще не бачив. Як хто інший її знайде, то певно не буде зважати на якісь дурні голоси, і вирубає собі. Думав так, думав, а далі таки не видержав, взяв сокиру за пояс, і подався в ліс. Знайшов вчорашні сліди в снігу, і натрапив відразу на кострубату деревину. Вона так само, як учера стояла вкрита снігом мов копиця сіна. Він вибрав найкращу закарлючку, і рубну сокирою.

— Ой, ой! почувся голос з деревини, чого ти мене, бузовіре, так скалічив?

Газда аж задеревів з страху. Дивиться, а з деревими зробився старезний приземистий дідуган, такий череватий мов бочка. А борода у нього довга по саму землю, і така широка, що заслонився нею мов фелоном.

— Дивись, бузовіре, що ти мені зробив? Він підніс і висунув з під бороди ногу і показав надрубаний палець, з котрого стікала на сніг кров. Та то не була кров червона, люцька, а якась чорносиня, мов градова хмара. Газда налякався ще більше.

— За це я тебе покараю, каже дідуган. Повинен би я тобі зараз голову зняти мов горобцеві. Та це була б за мала кара для тебе, як би ти зараз згинув. Я придумав для тебе щось таке, що увесь вік буде тобі боліти.

Тимчасом газда стямився і став хреститися, тай затиснув сокиру в руці.

— Хібаж я знав, що ця покрака то людина?

— Тож бо і є, що не людина, я лісовик, а цей увесь ліс, то мое царство.

Коли б я хотів, то не дав би нікому з вас одного прута вирубати... Та ти мене не заговорюй, а слухай, яку я тобі кару придумав.... Найдалі за пів року мушиш мені привести сюди свого найстаршого сина, і віддати мені його.

— Що? Я б тобі мав мого Івася віддати? скрикнув газда, і підніс сокиру в гору, не дїждеш! Та счезай нечиста сило! В ім'я Отця і Сина і Святого Духа!

Лісовик одступився і став сміятися так голосно, що аж гомін по лісу пішов.

— Мушиш його дати, а то я так на тобі буду помстувати, так тобі пакостити, що й жити тобі відхочеться...

І з тим словом він счез. Перед газдою стояла знову кострубата деревина вкрита снігом.

— Агі! каже газда, мені привиджується, наче б справді паний був.

Хотів знову рубнути сокирою, та зараз помітив на снігу кров, що перше текла з пальця діду-ганові. Він дуже нялякався і пігнав мершій до дому не оглядаючися. За ним лунав голос:

— Пам'ятай, що я тобі казав: до пів року, маєш привести, і віддати мені твого Івася, бо як не послухаєшся, то буде тобі велика біда...

Ц.

Прибіг газда до дому аж задихався, що ледве дух переводив. Пішов зараз в стодолу і став різати січку, поки трого не заспокоївся. Не хотів показуватися жінці та дітям, бо зараз питати стануть, чого так змінився на лиці?

Аж закликала його жінка обідати. Сидів мовчки. Аж вечером, як діти піднули, розказав жінці свою пригоду. Вона дуже налякалася, та не тому, щоб у це повірила. Вона боялася, чи часом її чоловік не збожеволів, з ума зійшов, бо і таке між людьми трапляється. Вона небога стала його уговорювати, що такого не може бути. Та всі її розважування були даремні.

— Знаєш, жінко, що я не п'яниця, і не збився з глузду. Та годі не вірити в те, що я власними очима бачив, і то не в ночі, а в білий день.

Я дуже за наші діти лякаюся...

— Не лякайся, над нами Бог, і нечиста сила не має до нас приступу. Наймемо службу Божу і хату обмолитваємо...

Тим гавда трохи заспокоївся і пішов зараз до пан-отця.

— Не кажи нічого про вчорашню і нинішню пригоду, а то як рознесеться по селу, то люде з тебе будуть сміятися...

Одслужили службу Божу, обмолитвали хату, погостили старців і гавда згодом заспокоївся.

Та цей спокій трівав лише пів року, себ то до того часу, як він мав привести клятому лісовикові Івася. А як той день минув, зачалося нещастя.

Одного дня хопив вовк вівцю з пасовиська, і то із самої середини отари, начеб її вибрав. За якийсь час погинули усі гуси, начеб їх хто потроїв. А на решті наймолодша дитина впала з каменя і вибила собі око.

— Це очевидно номста лісовика, каже затрівожений гавда. Якже цьому не вірити?

Тепер вже і жінка повірила. Вона теж налягалася дуже.

— Може б ми перенислися в інше місце? каже, а тоді нас не знайде...

— Як він так на нас завзявся, то усюди нас знайде. Я хоч трохи заспокоївся, то від того часу не був ні разу в лісі. Дерева привіз мені мій сусід, а я йому за це виорав нивку... Я не можу своїй дитини давати тому діяволу, каже з розпукою, краще мені самому загинути...

— А чи не можна б так чим іншим викупитися? каже жінка. Піди в ліс до тої клятої деревини, виклич чортяку і поговори з ним на розум. Я тобі дам свяченої води і кропило. Обганяйся, то тобі нічого не зробить.

— Ти добре радиш, я таки ще цієї ночі піду. Для дитини зроби все...

Узяв пляшку з водою, та кропило і як заночило, пішов в ліс.

Ту розмову батька з матерю підслухав Івась, що прокидався, буцім він спить, і дуже затрівожився, щоб батькові чого злого в лісі не трапилося.

Газда вернувся по півночі і розказав жінці таке:

— Зайшов я під діявольську покраку, і закликав трічі: гей! лісовику, явись!

— І справді за хвилю замість деревини явився передімною лісовик.

— А що нагадався? питає, і став по чортячому сміятися... То лише був початок моєї помсти, а ще не таке буде, що тобі і не приснилося. Тепер тобі поздишуть коні, впаде корова, а опісля згорить хата, а ти з жінкою і дітьми підеш з торбою. Ка-

жу тобі, що мушиш мені віддати свого сина Івася, бо він мені дуже подобався.

— А ти не говорив йому за окуп нічого?

— Не дав мені до слова прийти, і з його говорення я пізнав, що він на нашу дитину дуже завзявся...

— Ох! лишенько, закликала бідна мати і взялася руками за голову, пропали ми...

— Тихо Насте, бо ще дітий побудиш, а вони не повинні цього знати. Може ще що порадимо на це. Таки треба буде завтра піти до пан-отця і все йому розказати..

Вони ще довго балакали і вже до самого ранку не заснули. Не спав і Івась, та чув усю розмову. Йому дуже стало жаль батька і матері, шкода йому і коней і коровиці, і тієї хати, в котрій досі так щасливо жили.

III.

В ранці, коли вже поснідали, і діти вийшли на двір, каже він:

— Слухайте, тату і ви мамо. Я чув вашу розмову цієї ночі, і тепер вже знаю, чого ви такі стурбовані і сумні. Я вже знаю, що мені робити. Спиратися з лісовиком не можна, а то всі будемо нещасливі, і марно пропадемо. Як він так завзявся на мене, то і погрози додержить. Я піду до нього. Маю в Бозі надію, що мені нічого не станеться, бо за мною не має великого гріха. Я у всьому вас слухався, і жив по божому, то мене Господь заступить.

Почувши таке обидвоє аж задеревіли, і стали плакати.

— Не плачте, я таки піду, а дасть Бог, що неудовзі вернуся здоровий. Ви, тату, найміть службу Божу, дайте посвятити крейди і цей мій ніжик, і нічого не бійтеся, лише моліться за мене. Особливе, ви мамо, бо материння молитва із дна моря вирятує.

Зробили так, як він хотів, і по двох днях Івась попрощався з усіма, забрав торбину з харчами, узяв свяченої води в пляшку, свячену крайду і ножика, і пішов в ліс. Батько супроводжав його, а бідна мати аж обомліла, і сусідки її рятували.

Батько проковтував сльози, а Івась безвпинно його потішав.

— Татусеньку, не турбуйтеся, а все скінчиться гаразд. Я не пропаду. А ще може Господь нарощно так запорядив, щоб я там пішов, може я яке добре діло зроблю? Може у того клятого лісовика більше дітей томиться, а я їх визволю? Господь знає, що робить...

Бідний батько не вірив в ці хлопчят надії, але не казав нічого. Зайшли так аж під кострубату деревину, на якій росли тепер рісні ягоди.

Івась роздавив одну, а з неї обризгав йому руку чорносиній сік, котрий спарив йому руку мов кропивою. Дивиться газда, а цей сік достоту такий, як була зімою кров з пальця лісовика, до котрої придивився на снігу.

— Моя бідна дитино! кому я тебе віддаю? плакав батько, а його гарачі сльози падали великими каплями на голову сина.

— Мені його віддаєш, почувся голос з деревини, а за тим голосом і він сам показався в цілій своїй страхітній величі. Івась побачив його перший

раз і дуже злякався. Дідуган був цілий оброслий зеленим волоссям, та таким грубим, як ті вітки березини, що з них мітолки роблять. Довжезна борода з переду по саму землю, а таке саме волосся по заду. З поміж волосся тільки трішки лица було видно, з великим мов огірок носом теж зеленим. Він висунув тепер з поміж волосся довгі ручиська закінчені кігтями мов у ведмедя і хопив Івася за руку.

— Підеш до мене, хлопче, за кару за твого батька, що мені палець скалічив. Він тебе вже ніколи не побачить...

Івась хотів вирвати свою руку і шарпнувся з усієї сили, та лісовик держав його мов кліщами. Батько хотів сина боронити, та якась невидима сила держала його на місці, що не міг рушитися. Лісовик тягнув Івася що раз далі у ліс. Івась оглядався все за батьком, котрий стояв на місці і ломив руки в одчаю, аж його закрила якась імла. Івась почув за пазухою плящину з свяченою водою, і йому на серці полегчало. Якийсь таємний голос шептав йому безвпинно, що він таки визволиться з кігтів нечистої сили. Тепер Івась мав нагоду bliще до лісовика придивитися, і помітив, що у нього за плечима великий горб мов у верблюда, руки довгі по саму землю, а ноги криві мов луки. Не довго вони так мандрували, як стали в гущавині перед великим каменем-скелею. За тим був цілий ліс каменяк високих та ківчастих, що були схожі на якісь високі вежі. Лісовик одвалив оден камінь до великої темної печери. По тім поміркував Івась, яка у лісовика велитенська сила. У цю печеру повів він Івася, і знову засунув каме-

Підеш до мене, хлопче, за кару за твого батька, що мені палець скалічив.
Він тебе вже ніколи не побачить... (стор. 65)

нем вхід. Івась налякався і став шептати молитви. До тепер нічого не говорили, аж тепер спитав Івась свого мучителя:

— Куди і по що ведете мене, діду, і що я у вас робитиму?

— Нічого не будеш робити, а таких як ти у мене є більше...

— Та як я відвикну від праці, то який з мене опісля газда буде?

— Ого! не буде з тебе вже ніколи газди, каже сміючися лісовик, ти з відсіля вже ніколи не вийдеш на світ.

Перейшли печеру і вийшли на дуже розлогу прогалину околену з усіх боків високими каменями, що здавалося, під саме небо сягали. Тут росли дерева і лісові і овочеві, а долом зелена трава з ріжнотнітним цвітом. Івась став роздивлятися, та зараз почув поміж скелями галас. За тим вибігла ціла череда дівчор меншої і більшої. Всі вони були голі, обмажені грязюкою мов поросята. Прибігли зараз до лісовика. Всі були добре годовані, здорові, і червоні на лиці.

— Це буде твоє товариство, каже лісовик. Івасеві стало веселіше на душі. Та зараз дуже налякався. Та дівчора не говорила людькою мовою, лише хрунькала і поквікувала мов голодні поросята, коли до них газдиня з шапликом вийде. Вони те саме робили з лісовиком. Пхалися до нього і штуркали лабами. А він гладив їх костурбатою рукою, і приговорював, що зараз їх нагодє.

Івась стояв тут мов задеревілий. Лісовик виніс з одної печери два повні корита якогось корму, і вся галайстра кинулася з квіком на ті корита.

Це буде твоє товариство, каже лісовик... (стор. 67)

Іли губами встромивши в корито роти, інші повлазили ногами, достоту як поросята.

Опісля прийшов до нього лісовик несучи повний кухоль якоїсь води.

— Напийся, каже цієї водиці, то все горе забудеш. Ця водиця із джерела забуття.

Узяв Івась кухлик в руки, дивиться, а там якась чорна погана та вонюча вода..

На його щастя в тій хвилі при коригах стали страшно кричати і гристися між собою. Лісовик побіг між них робити порядок, а Івась у мить вилляв воду з кухля на землю. Та щоб лісовик того не помітив, він став облизувати губи, наче меду напився.

— Правда, що добра водиця?

— Ще й яка! Я зроду такої не пив.

— Тепер ти все забудеш, забудеш батька і маму, рідне село, і буде тобі добре. Иди між товаришів і забавляйся з ними... Ага! ще тобі одне скажу, ходи зі мною...

Повів його далі під скелю, з котрої випливало джерельце чистенької води.

— Не важся з цього джерельця пити, бо зараз вмреш... Памятай!

По тих словах лісовик кудись пропав...

IV.

Івась все ще не важився між товариство, та кількох прибігло до нього. Усі хрунькали, штовхали його запажканими ротами і каляли йому одержу. Івась прогнав їх від себе геть, а сам став прохажатися по леваді. Зайшов у сад і не видержав,

щоб не нарвати яблук, та груш. Були дуже смачні, і тим він поживився. Став думати над тим, як йому з відсіля визволитися? Знав, що попав у сіті нечистої сили. Лісовик, хоч його тепер тут немає, то певно за ним слідкує, і треба бути обережним. На що він давав йому пити із джерела забуття? Очевидно на те, щоб з нього зробити таку саму тварину безтямну, як і ті всі нещасні діти. На що він їх так годує? Треба добре придивитися. А що буде, коли лісовик помітить, що він тої води не пив? Може його напоїти силою, а тоді все пропало. Треба показувати із себе, що він теж здурнів, і нічого не тямить. Хіба ж він не потрапить хрунькати і квичати по свинячому? Тільки, що з цього мерзенного корита він не буде їсти, хай вже вибачить. Поклав собі так, що кожного разу, як його товариство віщтовхне від корита, він не буде там пхатися. Треба буде жити овочами...

Надвечером вернувся лісовик, несучи повний мішок чогось, що рушалось в мішку. Дітвора знову обскочила його, добиваючися їди. Лісовик розв'язав мішок і висипав між них живих мишей, щурів, вузків і жабів... Дітвора хрунькаючи кинулася на добичу, ловила цю погань, і заїдала пажерливо. Івась був зразу між ними і собі хрунькав, хотів навіть зловити миш, та не міг. Лісовик слідив за ним, та йно підсміхувався своїм поганим ротом. Івась бачучи, як ті дітваки з покрівавленими ротами, облизувалися задоволено, не міг опам'ятатися, і трохи не скрикнув з досади, та завчасу приткав собі рота долонею.

Та то не було все, що він мав зьогідні побачити. Коли дітвора поживилася, лісовик присів

на пні дерева, що тут лежало, розгорнув бороду поза плечі і каже вдоволено:

— Тепер повечеряємо.

Став прикликати дівтору до себе: куць, куць, куцю!

Стали до нього збігатися, а він кожне ошупував і гладив. Нарешті взяв одного на руки. Хопив його обіруч, приткав своєю морду до його шиї, перекусив жилу, і став смоктати кров. Відна жертва пручалася і квичала та згодом затихала щораз, поки не замовкла зовсім. Лісовик висмоктав усю кров, потім порозривав тіло на шматки і кинув між дівтору, котра пажерливо стала їсти. Івасеві аж потемніло в очах, як таке побачив. Лісовик облизував довгим язиком закрівавлену морду, і крякав з вдоволення.

— Ось на що він їх годує, подумав собі Івась! І мене жде така сама доля... Тільки не зараз він мене вигодує... Що мені робити? Втікати? Та він мене зловить, усюди знайде... Найкраще б вбити його. Та я цьому не дам ради, бо хто мені допоможе? Та вся дурна тварина й не знає, що з нею робиться.

Знайшов собі місце під одною скелею в невеличкій печері, покропив свяченою водою, накреслив на скелі хрестики крейдою і поклався спати.

Та не довго дали йому спати. Десь о півночі поналітали до лісовика гості. Запалав великий вогонь, поставили на ньому казан. Другі лісовики з відьмами понакидали у казан усячини і стали варити. При тім усі танцювали довкруги огнища і галасували. Відьми увихалися на кочергах. Лісовик приніс кількох заспаних хлопців зі свого стада,

і гості перегризали їм горла і висмоктували теплу кров.

— Знаєте, мов товариство, я сьогодні гарну добичу добув. Привів собі гарненького хлопчика...

— З відкіля?

— Сам батько мусів його привести. Я його покарав за те, що мені зарубав палець на носі. Палець вже загоївся, а я матиму гарний празник, як його підгодую, і більше набере крові.

— Ти, товаришу, все маєш щастя. А я вчера хотів піймати в лісі дівка, що збірив ягоди, а він мав на грудях посвячуваного хрестика, і не можна було до нього приступити.

— Ти дурний. Ти дивися за такими, що без хрестика, я так все роблю...

— А ти хоч і старший між нами не все маєш розум теж. Чого так голосно балакаєш? Твій хлопець, як зачує, то не схоче нічого їсти, а заки ти його вигодуєш, то й постаріється, і не буде з нього користи.

— Ге, ге! я його вже напоїв дурійкою лише раз, а вже нині хрунькав так мов порося, і квичав як і другі. Правда, що він ще трохи несмілий до мене, але осмілигься певно, і привикне. Тепер вже нічого не розуміє...

— З відкіля такої водиці роздобув? питали всі.

Це моя тайна. Я довше живу, як ви всі. Бо я ще в раю, як жив там Адам з Евою, був наставлений садівником...

— Хто тебе наставив?

— Той, чійого імення не вільно нам вимовити.

— А як ти довго ще будеш жити? Бодай пе-

ред смертю скажеш нам з відкіля ти того дурману набіраєш...

— Я буду жити, поки мого дерева хто не спалить...

— А котреж твоє дерево? питає якась цікава відьма.

— От яка цікава! Не питай, бо не скажу. Я вас добре знаю...

Забавлялися так поки десь півень не запівав, а тоді все розбіглося. Лісовики пігнули у ліс, а відьми полетіли на кочергах та мітлах до дому.

Усю розмову чув Івась і добре собі запам'ятав кожне слово. Значиться, що коли б можна втекти, то треба це прокляте дерево спалити.

Хоч як він був змучений і тими всіма страхіттями наляканий, не міг вже до рана заснути.

В ранці вже лісовика не було, а пажерлива дівтора кинулася на трупів своїх товаришів і справила собі бенкет.

V.

— Не зараз він справить собі з мене празник, але що воно з цим джерелом, з котрого не казав мені пити води? Може як раз від цієї води може зачарована людина прийти до пам'яті? Треба поспробувати... Та як? Ось я візьму котру небудь дитину, заведу до цього джерела і дам йому напиться. Як помре, то не велика шкода для нього, бо й так той злодюга висмокче з нього кров.

Пішов зараз між дівтору, що ще огризала костюмахи з учорашніх жертв і намітив собі кремезного повновидого хлопця. Узяв за руку і повів

до джерела, та став його наклонювати, щоб напився води. Та цей пручався і не хотів. Видно, що із всього лише пам'ятав, що йому лісовик наказав. Івась узяв прута і понаганяв дівтору, що за ним сюди поприходила. А хлопця хопив з заду на перед себе, і потаскав до джерела. Хлопець квичав мов кабанець і страшно пручався. Івась був зручнійший за нього, і перемиг. Пригнув його у воду, і таки всиливав проковтнути глоток.

Хлопець зразу наче б перестав жити. Та це трівало не довго. Востхнув важко, розплющив очі, і простогнав:

— Боже Святий! що зі мною?

Івась дуже зрадів і взяв його в обійми.

— Брате мій, однака наша доля... Держімося разом, щоб з під влади нечистої сили визволитися. Ти з відкіля?

Хлопець назвав своє рідне село. Він пішов одного разу в ліс на ягоди, і тут піймала його якась потвора і завела в якусь печеру, дала йому якоїсь поганої води напитися, і від того часу нічого вже не тямить, що з ним сталося. Він не знає, чи він не переспав.

— А я саме тої поганої води не пив, і тому я не втеряв памяти, і все памятаю. А чи ти памятаєш, як потвора наказувала тобі не пити води з цього джерела, бо вмреш?

— Памятаю дуже добре, як мене сюди водив...

Тому то ти так пручався, як я тебе водою з джерельця хотів напоїти. А що ти тут робив, то я тобі покажу. Тільки пробі, не показуй по собі, що ти опам'ятався, бо тоді пропали би ми. Будемо враз з другими хрунькати і квичати як кабани...

— Що тобі верзеться, хибаж я кабан?

— Побачиш.. та ще скажи мені, як тебе в до-
ма кликали? я зовусь Івась.

— Я звуся Климом.

Так балакаючи зайшли між дівтору. Вона
хрунькаючи вдоволено по добрій їді лежала в болоті.

— Господи Святий! що з ними?

— Те саме робив і ти, поки я тебе з цього
болота не визволив.

В полудне прийшов лісовик, і вініс з печери
корита з кормом. Дівтора хрунькаючи йшла до ко-
рита. Хрунькаючи пішов туди і Івась тягнучи за со-
бою Клима, котрий не знав, що йому робити. Але
другі не дали їм приступити, і вони станули на бо-
ці. Потім завів його у свою печеру, і дав йому ку-
сок хліба з того, що дістав від мами на дорогу.
А коли лісовик пішов кудись, повів його в сад
і нарвали собі яблук, та груш.

— Ти Климе, дуже потовстів, і мусиш схудну-
ти, а то той чортяка висмокче з тебе кров.

— Що ти таке верзеш?

— Сам побачиш. Тільки остерігаю тебе, при-
ткай собі рота кулаком, щоб не крикнути, як по-
бачиш таке страхіття.

Лісовик справив собі сьогодні таку саму вече-
рю, як і вчера.

Бідний Клим бачучи це, дріжав цілим тілом.
Найбільше його бентежило, коли побачив, як задур-
манена дівтора пожирала трупа своїх товаришів.

— Хібаж і я так робив?

— Так самісенько.

— Господи! то я був людоїдом!

— Ти цьому не винен, бо це було несвідомо..

Пішли обидва спати у печеру захищену свяченою водою. О півночі знову поназліталися гості: лісовики з відьмами. Один лісовик каже:

— Люблю до тебе у гості зайти, старий товаришу, тут можна і повеселитися, і смачненько повечеряти. Але я не хочу бути останнім, і тому прошу ціле чесне товариство на завтра до мене в гості. Не буде у мене такої вибагливості, як тут, але... чим хата богата... Сьогодні повезло мені піймати у лісі гарного кровистого хлопчика...

— Добре, прийдемо всі, загула ціла чортяча громада...

— І я прийду, каже лісовик господар. Моїм кабаньчикам наношу мишви, то не поздишуть за одну ніч..

— У тебе їх грохи за багато, каже другий лісовик. Всеж то хрещені діти, і коли б прийшли до пам'яті, то своїми молитвами могли би наробити тобі бешкету.

— Го, го, хто раз напється моєї каламутки, той ніколи не спамятається. Вони мені нічого не зроблять, поки не знають, у чому моя сила. Я тут паном.

— Та ми всі знаємо, що наша і твоя сила в бороді. Поки борода ціла, то й ми сильні, я коли б нам хто бороду відтяв, то ми пропали, аж поки борода знову не виросте.

— Тож бо то й є, каже лісовик господар. Коли б той дядько рубнув мене був по бороді, та ще і моє дерево спалив, то не було б мене сьогодні між вами.

Обидва хлопці чули цю розмову, а коли гості розлетілися, каже Клим до Івася:

— Та що нам з того, що ми довідалися, коли не маємо чим борода відрубати.

— Не турбуйся тим, у мене є посвячуваний ніжик...

— Не вжеж, скрикнув Клим врадований...

— Будьже тихо!

Івась заснув, бо дві ночі не спав. Йому так було весело на серцю наче б справді вже був на волі. Радів з того, що і себе, і тільки дитворив визволить.

На другий день знову обидва хрунькали і поквікували враз з другими а Івась навіть переміг себе і встромив голову в корито, показуючи, що буцім то він їсть. А від того, що там побачив, то йому аж млісно стало, стільки у цих коритах було накладеної погані.

А як лісовик пішов собі геть, вони стали вибирати з поміж громади кремезних хлопців і заносити одного по одному до джерела і поїли на силу водою. Од того всі опамяталися.

У вечері лісовик знову ладився вечеряти. Хлопці аж дріжали з страху, бо всі розуміли, що їх жде. Але він розгадався:

— Будемо сьогодні без вечері. Чого нам обідатися своїм, коли підемо в гостину і повечеряємо чужим? Ми так лише трохи припочинемо, та підождемо свого часу.

Він так сидів на своїому дереві, відкинувши бороду поза плечі. Найсильніщі хлопці найбільше хрунькали і ласилися біля лісовика. Другі зайшли з заду і відразу хопили за бороду, а Івась сильним махом ножа відрізав її. Лісовик крикнув страшно і повалився на землю мов колода. Не в сил

А Івась сильним махом ножа відрізав її.

був рушити рукою. Тоді Івась хапав оден космик бороди по другому і обрізував по при саму шкіру.

— От зрадив ти мене, небоже, але мені дивно, з відсіля ти про це дізнався.

— А хібаж ти сам цього вчера на чортячому бенкеті не сказав?

— А ти ж не удурів від моєї каламутки?

— Тому, що я її не пив. А ці всі мої товариші отямилися від тої води, котру ти заборонив нам пити.

— Так слухай хлопче, ти проворний і хитрий, але ні ти, ні твої товариші з відсіля не вийдете, бо цього каменя від входу ніхто з вас не рушить. А поки моє дерево не згорить, то я житиму.

— Та скажи ще, що тобі за той час борода виросте, і ти знову набереш сили. Ні, дідугане, не надійся того, бо щоб ми не знать як довго тут сиділи, то я тобі хочби що дня бороду буду підчімхувати. Мій ніж доволі гострий. А тепер, небоже, дістанеш дещо за твої зловчинки, тай за цю християнську кров, що ти її висмоктав. Ануте хлопці, беріть ломаки в руки і бийте чортову віру.

Не дали собі два рази говорити, а били так, що лісовик аж стогнав. Били по спині, по боках і великім животі. Що ні прасився, нічого не могло. Аж вже тоді перестали, як усі утомилися.

— Будемо бити так довго, поки нам не скажеш, кудюю нам з відсіля вийти.

— Коли б я вам це сказав, то вже б не жити мені. Ти знаєш, де моє дерево росте. А як ти підслухав мою розмову з сусідами, то й це знаєш, як мені віку вкоротити. Ми зробімо таку умову. Дайте

моїй бороді вирости, а тоді я набуду сили, відсуну камінь, і вас всіх випущу на волю.

— Шукай собі такого дурня, щоб твоїм за-
певненням повірив... Як би ти дістав колишню свою
силу, то певно би нам голови поскручував.

Ще заки пішли спати, поскручували з його
бороди сильних шнурів, і звязали лісовика на ру-
ках і ногах. Один хлопець хотів заткати лісовикові
рота мохом, щоб не кричав, та не накликав дру-
гих лісовиків на поміч, а лісовик вкусив його силь-
но за палець, трохи хлопець не зімлів з болі.

Івась відірвав кусок рукава своєї сорочки,
і перевязав рану.

— Кусає мов собака, каже Івась. Хопив ка-
мення і шпурнув лісокові в голову аж кров з рота
пустилася.

— Бережіться хлопці, бо ця чортова кров пе-
че мов кропива.

Івась взявся з Климом сторожити лісовика, а
всіх послав до ставка скупатися, та обмити тіло
з грязюки. Як вернулися, один каже:

— Ми його тут на місці вбиймо каменяками,
тай буде біді край.

— Ви його не вбете, каже Івась, поки його
дерево ціле.

Зараз розвели вогонь, і при світлі стали при-
дивлятися до лісовика. Він виглядав дуже смішно
з обтятою бородою. Особливо його ніс сторчав мов
великий огірок, чоло було перегнуте в зад, а ма-
ленькі зелені очі блистіли мов у kota з під довже-
зних вій. Притім він вишкірив великі зуби з рота,
з якого все йшла кров. Живіт випняв ся мов ба-
рило, ноги криві а руки довжезні з ведмежими кіх-

тями. Пішли ще з Климом в сад і нарвали овочу, бо такі всі зголодніли.

VI.

Та ніч перейшла спокійно, бо гості зібралися у другого лісовика. Прийшли на другу ніч. Івась сподівався їх, і на те приладився. Лісовика затагли в печеру, і вхід заложили каменяками. На вході Івась накреслив крейдою хрестиків, і покропв свяченою водою. Так само зробив у другій печері, де всі полягали спати.

В ночі злетілися лісовики з відьмами і стали викликати лісовика господаря. Він чув їхні поклики, та такий був слабосильний, що не міг з себе добути голосу. Стали за ним шукати, і таки знайшли. Витягли камені, на яких не було хрестиків, а тоді уся перегорода розсипалась. Оден лісовик скочив у печеру, розв'язав його і вивів попід боки на двір.

— Хто тебе так опоганив, та обезсилив? запитали всі в оден голос.

— Мої вихованці... я по дурному виговорився, а вони підслухали...

— А дурман не поміг?

— Оден з них дурману не випив, а опісля знайшов спосіб, що усіх привів до пам'яті.

— Який ти тепер смішний, каже одна відьма...

— А який дурний, каже якийсь лісовик... Яке нам діло з таким немічним дурним опудалом в'язатися, ходімо геть з відсіля...

— Як же? ви мене покидаєте в біді, каже сумно лісовик, і не помстите моєї зневаги, і лишаєте мене так? Бенкетували ви у мене нераз... Ну добре, поки мое дерево зеленіє, то я не про-

паду. А коли знову наберу сили, тоді і вас не хочу знати.

— Так не годиться, лишати товариша в біді, каже другий лісовик. Мусимо його зневагу помстити. Вишукаймо тих гільтавів, і поскручуймо їм голови.. Розбіглися зараз усі, і нарешті знайшли печеру, де сховалися налякані діти.

— Ось де ті голубята! Берім їх.

Івась вже на них чекав з свяченою водою і став кропити.

— Геть сатано, пропадай, та счезай!

Настав такий виск, начеб їх хто кіпчатком попарив. Пішли в ростіч.

— Нічого не вдіємо, кричали перед лісовиком, він нас свяченою водою попик.

Зараз всі розлетілися.

Коли все затихло, пішов зараз Івась до лісовика, і помітив, що за цю одну ніч відросла йому борода трохи на пів ліктя...

— Дивіться, товариші, коли так далі піде, то за тиждень цей урод буде знову дужий, що його не подолиємо. Його треба що дня стригти... Кидайте його зараз на землю...

Юрба хлопців кинулася на нього, та вже сливе дали йому ради, кого зачепив кіхтями, то таки добре скалічив. Івась шукав свого ножа, та як же він налякався, коли не міг його ніде найти. І хлопці шукали даремно. Десь пропав тоді, коли Івась обганявся від лісовиків.

— Треба йому бороду вимикати, каже оден хлопець.

Стали рвати за волосся, та воно було таке тверде, що ніяк не вирвеш. Волоси були сильні мов дроти.

— Пробуймо осмалити йому бороду, так, як роблять з зарізаним кабаном. І це нічого не помогло, бо волосся не хотіло горіти.

— Ми пропали, кажуть хлопці, за кілька днів, йому виросте борода.

— Ще не пропали, каже Івась, шукайте хлопці якого гострого каменя, може тут де кременя найдемо.

Довгенько за тим шукали, а тим часом борода росла на очах.

Нарешті знайшли кілька гострих кремінів. Івась покропив їх свяченою водою. Поклали бороду на другий камінь і стали відрубувати. Борода відпадала цілими жмутами. А лісовик став страшно вити. Він вже мав надію, що не задовго висвободиться, а тут не дають, і за кожним жмутом відрубаним він стає слабкішим. Тепер його знову здорово вибили кіями. Аж тут біжить одно хлопця і кричить радісно, що знайшло ніж недалеко печери, де вони ночували. А то сталося так, що коли Івасеві випав ніж на землю, одна відьма помітила це і зараз його хопила в руку. Але ніж був посвячений і вона попекла собі руку, та зараз відкинула його геть в траву.

Від того дня кожного ранку обрізували лісовикові бороду, щоб не дати прийти йому до сили.

Цілий той час шукали виходу з цього зачарованого місця. Розбігалися по усім усюдам. Живилися лише овочами.

Нарешті знайшли прохід поміж скелями, дуже зраділи, і вирішили другого дня в ранці втікати. Перед тим обсмущили лісовикові бороду, повязали руки і ноги, затягли в печеру і замурували вхід.

На кожному каміні накреслили свяченою крейдою хрестика.

— Хлоці, каже Івась, мені здається, що до тижня лісовикові виросте борода. Як що ми за той час не добіжимо до його дерева, і не спалимо, то ми пропали. Треба нам дуже поспішати.

Нарвали яблук, груш, та слив. Івась дав із себе свитину, пощипали ликом торби і вийшли. Зразу треба було переходити через велику печеру. Місцями було так низько, що треба було перелазити і на животі пересуватися. Тепер зайшли межі великепні скелі, що сягали до самих облаків. Тут було тьмаво і зимно, бо сюди ніколи не доходило проміння сонця. Івась поліз з Климом на оден великий камінь, щоб роздивитися по околиці, решта остала в долині. Важка це була праця. Треба було берегтися, щоб не поховзнутися, і не впасти, а тоді б вже і кісток не позбирав. Вилізли на вершок аж над вечером. Та зараз усю долину засунув такий туман, що нічого не можна було бачити. Тут мусили переночувати до рана. Страшно померзли, бо тут віяв гострий вітер. Особливо Клим, що був голій, дуже змерз. А тут ще треба було стояти на одному місці, щоб не впасти. Так перемучилися цілу ніч. Зійшло сонце і стало нагрівати. Але долиною все ще стояв густий туман. Аж згодом повіяв вітерець і прояснилося. Їх очам одкрився чудовий далекий краєвид. Зараз за скелями простягався великий ліс, а за ним невисока горбовина. Десь далеко видно було село. Дивився Івась ва рідним селом, та не міг його побачити. Обидва дивилися в низ і намічували собі дорогу, кудю їм йти треба.

— Я лише одного боюся, каже Клим, як це

зачарований ліс, то довгенько прийдеться нам мандрувати поки добемося до цього дерева, а тимчасом лісовик нас здожене, і зробить нам амінь.

— Цього я не боюся. Він казав, що цей ліс, то його царство, і його ліс а далі, то вже другі лісовики панами. А вжеж, що його дерево лише в його лісі, а не в чужому росте. Дивися добре: там в низу сидять наші товариші. Дорога веде ось куди. Там лежить нам на дорозі не надто великий камінь, треба буде його перелізти, і станемо в отції розколинні.

— Усе я те бачу, і памятаю добре.

Зачали влізати. Та це було ще важкіше, як сюди влізти. В долину вернулися аж над вечір. Товариші дуже за ними непокоїлися, бо без них не дали б собі ради. Заходила ніч, і треба було ще тут переночувати. Значиться, що втерляли дві добі, а тим часом лісовикові борода росте...

Ранісько рушили в дальшу дорогу. Івась з Климом йшли передом і показували дорогу. Як перелізли через намічений камінь, натрапили в ямі повно гадюк. Вони піднималися в гору і страшно сичали наставляючи до них отворені роти.

— Огню давайте! кричав Івась.

Назбірала усякого сухого зілля, викресали вогню і запалили. Виломили гіляку ялівцю, запалили і стали розгоняти гадюк. Таким способом промостили собі дальшу дорогу.

Йшли до вечера і знову ночували. Тепер вже розвели чималий вогонь, і підержували його цілу ніч. Та припасів вже не стало, бо всі овочі поїли, і їм став докучати голод, тай води нігде не було. Декотрі з слабших таки зовсім охляли, і треба їх було піддержувати, бо не в силі були йти.

— Лісовик був би нас нагодував жабами, каже Клим.

— Жаб тут не видно, каже Іван, але вужі є. А ну попробуємо. Не потрулися там, то й тепер нічого нам не станеться. Стали шукати по щілинах поміж скелями, і таки знайшли здоровенну гадюку. Івась тарахнув її каменем по голові і вбив. Поклали її на вогонь, ще як вертілася в судорогах і припікали з усіх боків, поки не спеклась. Відтак Івась здер з неї шкуру, рвав на куски і роздавав між громаду. Голодному усе смачне. Пожилися тришки і стали знову за гадюками шукати. Набили їх стільки, що кожний ніс на плечах кілька мов ковбаси. Івась з Климом рахували скільки то днів минуло від того часу, як у останнє обтинали лісовикові бороду. Було б їм дуже погано, коли б їх так лісовик тут догонив. Досить було скинути на них одного каменя, щоб їх усіх розторощити, коли б їм якої вашкіщої кари не придумав.

До тижня не доставало їм ще лиш два дні. Хлопці поспішали що сили. Доскуляла їм дуже спрага, бо ніде не стрінули води. І рани треба було промити, бо серед каменяк йдучи покалічили собі ноги.

Нарешті на велику втіху знайшли джерельце з водою. Тепер Івась поліз знову на шпиль каменя і на велику радість побачив, що до ліса не було більше двох гонів. Зараз стали поспішати знову не зважаючи на ніякі перепони.

Нарешті добилися краю ліся. Дуже всі зраділи, бо тут знайшли багато ягодів і за воду не було трудно. Тільки, що Івась не міг визнатися, кудою трапити до зачарованого дерева. Коли б так стояв перед скелею, де його привів лісовик, то не було б це важко.

— Нічого, каже, підемо на вмання у цей бік, де ми село помітили.

Коли б лише до того клятого дерева на час наспіти. . .

Знову поспішали лісом цілий день. Ще лиш одна днина їм оставала.

Останнього дня Івась помітив щось в лісі і став сюди бігти що сил.

— Хлопці! е́ дерево. Давайте сюди чим більше палива, поспішаймо, бо сьогодні послідний день, а від цього залежить наше життя.

Прибігли перед кострубате дерево. Воно було вкрите ягодами. Івась взяв в руки сухого моху, перехристовив його і став кресати вогню. Тим часом хлопці обложили вогонь сухим ріщем з усіх боків. Як кинув на костир запаленого моху, то він відразу увесь спалахнув. Чути було шипіння горючого листя, а ягоди так лускали від жару, начеб з пістолетів стріляв. Зачали горіти і гиялки мов смолоскіпи.

Аж тут почувся в лісі страшний рев, та виття. Хлопці аж задервіли з переляку. Дивляться, а тут жене вихром лісовик. Бороду і волосся згорнув по заду на плечі, а вона йому виросла трохи не по саму землю. Він біжить четвірною наче бистрий кінь. Хлопята налякалися, і хотіли втікати, та Івась їх задержав.

— Не розбігайтеся, а то нас по одному вилпає усіх. Стійте тут за мною в купі, я вас обороню.

А лісовик навіть не помітив хлопців. Припав до дерева, і хотів гасити вогонь. Та даремні були його сусилля! Перегорілі гиялки стали опадати одна по одній, а пень перегорів вже до середини. Тоді лісовик скочив у полумя.

— Це моя смерть! скрикнув, і замовк.

За хвилину почувся страшний лускіт, начеб хто з гармати вистрілив. Черевко лісовика луснуло і розкинуло далеко горючі головні...

— Тепер ми безпечні, каже радісно Івась. Ходіть у наше село в гості, там не дадуть нам пропасти.

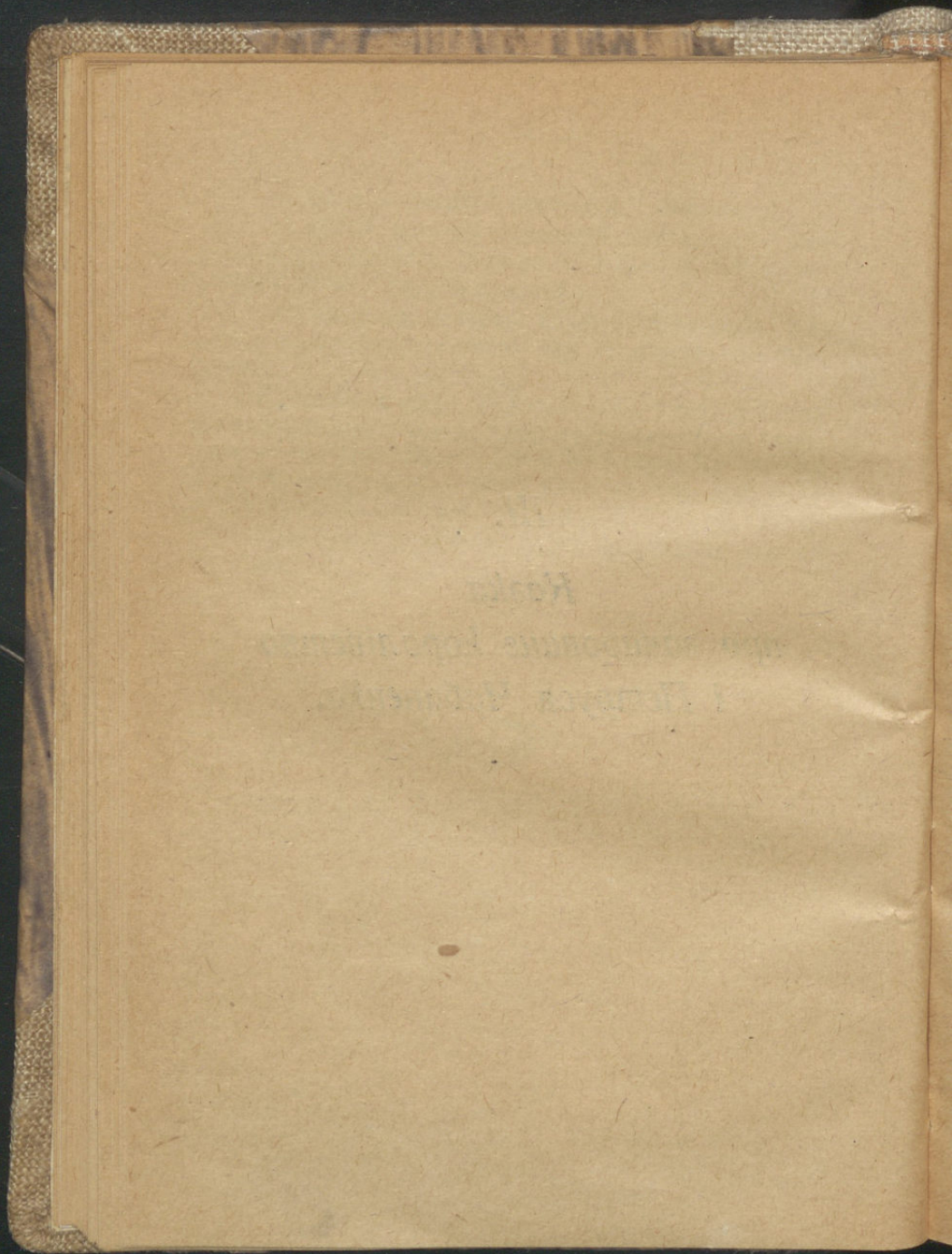
Бігли всі в село. Всі були голі і в селі стали на них собаки гавкати, сільська дівчора втікала і крилася поза хати. Ніхто і Івася не пізнав. Аж забігли до його хати і перша мама його пізнала. Яка була з того радість, це годі описати.

Громада порозсилала зараз вратованих хлопят до дому...

III.

*Казка
про зачароване королівство
і Петруся Чабаненка.*

I.

Жили собі чоловік і жінка. Дуже бідні були, хоч працювали пильно не могли нічого доробитися. Мали малу хатину за селом та кусок огородця, а більш нічого. Чоловік пас громацький товар, а жінка ходила на заробітки, а зімою пряла чужу вовну, лен, та коноплі.

А в них був син одинак Петрусь. Дуже гарна дитина з виду і така добра що за зразок иншим дітям його би ставити. Як вже трохи підріс, брався теж заробляти. Зразу пас чужі овечки за кусок хліба, а відтак то вже і в поле ходив.

Як йому вже вісімнадцятий рік минув, каже він до батька:

— Чого мені так сидіти в дома? Ви самі бідні, а я теж не можу стільки заробити, щоб і самому жити і вам помогти. От я піду у світ де небудь у найми, а як дечого дороблюся, то і вам поможу.

— А куди ж ти, сину, хочеш йти? каже зажурена мати, у тебе не має ніякого досвіду, підеш між чужих людей, то тебе одурять, скривдять, і з нічим вернешся. Краще тобі и нами жити, а що заробимо, то і враз поділимося.

— Годі мамо, каже Петрусь, як так, то я ніколи не наберуся розуму ні досвіду, і вмру хіба громацьким чабаном, та усе життя бідуватиму, так як і ви бідуєте. Треба раз одважитися, хочби прийшлося за науку добре заплатити.

— Він добре говорить, каже батько. Гіркий то хліб громацького чабана. Поки ще ногами волочу, то й добре, а коли Господь зіслав би на мене недугу, або як прийде старість, то хоч під плотом лягай, ніхто мені ложки води не подасть тай не подивиться на мене.

— Коли й батько так говорить каже мати, то й я не противна... Йди сину з Богом Святим, та лише не забувай того, чого я тебе все вчила, пам'ятай на Бога, молися щиро, працуй, на чуже не будь ласий, а бідному в потребі помагай, чим можеш...

І Петрусь вибрався в далеку незнану дорогу з батьківським та материнським благословенням.

Важко йому приходилося розставатися з рідлею, покидати свою хатину але у його була тверда воля, що треба йти, і він пішов.

Міркував собі, що добре було б добратися до якого міста, а там певно знайде службу. Забрав з собою дві парі біла, бохонець хліба і кілька голівок часнику.

Пішов навмання, бо він досі поза рідне село не виходив нікуди.

Випала йому дорога через великий ліс. Як лише зайшов в гущавину, почув між кущами якийсь важкий стогін.

— Може який бідолаха занедужав, та допомогти йому треба, подумав собі Петрусь і пішов за тим голосом, поміж кущі.

Дивиться, а там на траві лежить якась панська собака. Така знеможена, та вислажена, що ледве дух переводить, висолопила язик і гинути збирається.

— Бідна товарино, заговорив Петрусь з серцем, чого ти такий немічний?

— Я вже три дні блукаюся по лісі, каже слабим голосом собака, тай нічого не вловив, то й їсти не було що... прийдеться тут околіти...

Здивувався, та налякався Петрусь, що собака чоловічим голосом промовила. Він чував од старих людей, що на святий вечір товариша люцькою мовою говорить між собою, але він сам ніколи цього не чув. А всеж стало йому собаки дуже жаль, тай каже:

— Як, ти сердего, лиш голодний, то я тебе порятую. Ось у мене в торбині бохонець свіженького хлібця, то й тобі кусок дам.

Узяв ножа і врізав шматок хліба і подав собаці. Собака кинулася зараз на хліб і у мент проковтнула. Бачить Петрусь, що цього мало, і врізав йому ще. І так різав по кускові, поки собака не схрупав усьо. Зараз набрався сили і став на ноги. Відтак став нюшити у повітрі, і пігнав що сили в оден бік.

— І що ж я доброго зробив? подумав собі Петрусь. Оддав собаці весь хліб, гадав, що собака піде зі мною, та відрадніше стане, а він покинув мене й не оглянувся....

Та за добру хвилю зашелестіло в кущах, собака вернувся, та став до Петруся ласитися, та лизати йому руки...

— Ти думав, парубче, що я тебе покинув? Такого б я мійому добродієві не зробив. Я лиш ходив води напитися, бо дуже почував спрагу. Як ти мені добре зробив, і життя мені вратував, то я тобі гарно за це віддячуся. Піду з тобою на край світа, і не раз тобі в пригоді стану. Ходімо...

Петрусь дуже зрадів... От матиме вірного товариша, та ще такого, що говорити знає.

II.

Йдуть вони так собі день та другий, а лісові кінця не має. Відбіжить було собака на часок, та або зайчика, або яку иншу здобичу піймає. Петрусь розведе багаття, спече добичу, і так живуть.

А в лісі так весело, так гамірно, що аж серцю весело. Увесь ліс зеленіє, а птачки так щебечуть, що аж увесь ліс заливають своїм співом. Як стане вечеріти, то полягають обидва мов два приятелі де небудь під деревом, та розказують собі про усячину, поки не поснуть. А рано, то знову мандрують далі. Собака каже, що инші люде не можуть чути його говорення. Тому він при других людях нічого не буде говорити. А коли його про що питатимуть, то хай погляне на собаку, а вона або махне хвостом у правий бік, то це буде значити так, а коли у лівий то значиться: ні.

Одного вечера побачив Петрусь у лісі вогник. Вогник посувався то сюди, то туди і не стояв на одному місці, наче хто з каганцем ходив.

— Підемо на це світелко, каже собака. Коли мене у всьому слухатимеш, то там тебе щастя жде, коли ж би ти не послухав, то знай, що обидва пропадемо. Вирішай зараз, чи підеш на таку небезпеку, чи матимеш силу видержати усяке страхиття. Коли ні, то краще нам піти у инший бік.

— Ти мені перш скажи, що це таке?

— Мені цього не вільно, каже собака. Або ти мені віриш, або як собі хочеш.

— Так я піду і у всьому слухатися тебе буду. Ти розумний та щирий мені. Хто вагується, той ніколи нічого не здобуде. Я хочу раз зважитись на все,

може поможе мені Господь кращу долю добути.
Ходімо на це світло.

Як підійшли близько, побачили маціньку хатину з одним віконцем і вузенькими дверцятами без сіней, прямо в хатку. А хатинка притулилася заднім боком до високої гори-скелі.

Вже стало темніти, і Петрусь затрівожився. Та собака каже:

— Не бійся нічого, а дивись на мене і на мій хвіст. Памятай, коли вильну на право, то ти кажи: так, коли ж на ліво, то значиться: ні.

У хатині не було видно світла. Петрусь застукав у двері раз і другий. Ніхто не показувався, аж застукав у третє. Тоді вже в хатині заметушилося, відчинилися двері і на порозі стала старезна згорблена бабуся, така пригорблена, що наче у лук зігнулася.

— А чого тобі, парубче, треба? зашелевіла беззубим ротом.

— Добрий вечір вам, бабуся, сказав Петрусь знімаючи капедюха, чи не можна б у вас денебудь переночувати? А може мені завтра і дорогу покажете, бо я геть з шляху збився, і тому лісові вже хіба кінця немає...

— Можна б і переночувати, як що ти не боїшся...

Петрусь споглянув на собаку, а він вильнув хвостом в правий бік.

— Чого ж мені боятися? Розбишак я не боюся, бо з мене нічого взяти, а чорта теж не боюся, бо я хрещений, і молитви вмію... Я не страшків син.

— Як так, то заходь блище, каже бабуся, і завернула в хату.

— А чого тобі, парубче, треба? зашевеліла беззубим ротом. (стор. 96).

Стара засвітила зараз каганець і Петрусь мав нагоду придивитися. Мацінька очаділа хатина, нічого більше тут не було, хіба лежанка під стіною, вкрита усяким лахміттям, простий стіл і лавка. В кутку стояла невелика печка. На супроти входових дверей другі двері десь у скелю.

— З відкиля і зачим ти мандруєш, парубче? Петрусь не мав з чим таїтися і розповів про себе усе.

— Як ти шукаєш служби, то ставай у мене, каже бабуся. Вона дивилася на собаку, і Петрусь помітив, що вони собі знайомі.

— Не важка у мене буде праця, говорила далі бабуся, а коли добре справишся, то така тобі буде плата, що не треба буде тобі вже до віку служити.

— Та скажіть, будь ласка, каже Петрусь розглядаючися по хаті, яка мені у вас робота буде, бо я лежаного хліба не хочу. Через те я би від праці відвик...

— Будеш мою худібку пасти...

— Худібку? каже Петрусь здивовано, і засміявся в голос... Деж та худібка живе?

— Побачиш її завтра. Коли згоден на це, то оставай, а як ні, то йди собі завтра геть.

Петрусь поглянув на собаку, а він майнув хвостом на право.

— Я згоден... Та може б ми зговорилися зараз за плату, щоб опісля не було між нами суперечок.

— Наймаю тебе пасти мою худібку. Завтра побачиш, яка робота, а я побачу який ти, та вже тоді зговоримося...

— А деж я спатиму?

— Зараз тобі покажу. Тільки нічому не дивуйся, нічого не рушай, і не забувай робити цього, що тебе мама навчала робити рано і у вечір.

Бабуся відчинила задні двері і впустила Петруся і собаку у довгий тьмавий коридор, а сама зачинила за ним двері. Петрусь не знав кудю рушитися, і не дав би був собі ради, коли б йому собака не став у пригоді.

— Держися, каже мойого хвоста, я тебе проведу.

Йшли так довгенько на помацки, аж відчинилися самі від себе якісь двері, і з відсіля впадала така ясність, що Петруся аж засліпило, і прислонив рукою очі, поки вони не привикли до світла. Побачив себе у великій панській кімнаті. Такої він з роду ще не бачив. По під стінами стоїть багата мебель, столи, стільці золотом та сріблом цвяховані, блискучими каменями вибивані. Довкруги стола стоять стільці обшиті різноколіровою шкурою: синьою, зеленою, жовтою, та червоною.

Як лиш Петрусь перейшов цю кімнату у здовш, зараз одчинилися другі двері, а тут ще більша пишнота, як у першій. Так перейшов він з своїм товаришем кілька кімнат, аж собака заговорив до нього.

— Далі не йди, бо вже пізно. Придивися завтра.

Петруся кортіло піти далі, та нагадав собі, що обіцяв у всьому слухатися собаку і він зараз завернувся. Вертаєся у другу кімнату, а тут посеред дороги стоїть стіл, а на ньому сута панська вечеря, різні страви, та такі пахучі, що аж у носі скобоче.

та слинка у рот набігає. Вже хотів сідати за столом, а собака каже до нього:

— Це не для твого рота. Не їдж цього, лише зроби так, як кожного разу перед вечерою робиш, а що по тім остане, то їдж, тай мені дай.

Петрусь засів при столі, і зараз перехрестився і перехрестив те, що на столі було. Та якже він счудувався, коли по третьому хресті усе з стола счезло, а вістався лише кусок хліба, та кусок сира.

— Еге ж, подумав... От те все нечиста сила наладила, коли перед хрестом пропадає.

Петрусь узяв за хліб, вірзав кусок собаці, а що хліба вже давно не їв, то це дуже йому смакувало.

Йде він опісля до передньої кімнати, а тут стоїть золочене ліжко, вистелене пуховиками.

— Це не для твого тіла каже собака. Не лягай поки не зробиш, цього що робив у дома.

Петрусь зараз став на вколіпки і став гарячо молитися. Він взнав у яку попався халепу. Як вже вдарив тричі поклін і встав на ноги, не було ні золоченого ліжка, і пуховиків, а стояла звичайна домашня лежанка, а на ній солом'яник і такаж подушка. Тепер вже Петрусь не чудувався, а радів що його святий хрест не лишає в пригоді. Вже хотів лягати, та собака заговорив знову:

— Ти ще не зробив усього. Тями, що треба добре двері забезпечити, бо тут не жарти. В ночі прийдуть непрохані і небажані гості, а коли б вони сюди вірвалися, то не будуть з нами церемонитися.

Пішов Петрусь під двері, а вони зачинені на замок з того боку. Значить що нічим їх забезпечити, хіба святим хрестом. Такий хрестик носив

він на грудях під сорочкою. Він зняв його з ший і зависив на дверех.

Тепер почував себе зовсім безпечним, поліз на лежанку, і туди скочив за ним собака. Вони обидва обнялися, і Петрусь зараз заснув...

Не довго він ще спав, як настала північ, і тоді почувся в лісі страшний шум наче від великої хуртовини. Почувся відтак галас і стукітня. За тим затермосило щось хаткою так сильно, що трохи не провалилася.

— Відчиняй! кричав якийсь пекольний голос, а то біда тобі буде.

Далі чув Петрусь, як в хатку влетіло щось несамовите мов вихор, брящали ланцюги, кричали якісь страшні голоси, щось ковтало у мідяні бляхи, свистіли свистілки, такий пекольний галас, що хоч вуха затикай.

— Я тут чую християнську душу, гримів якийсь голос, давай його сюди, хай повечеряю смачно.

— Це вже сам собі візьми говорила бабуся... Петрусь дуже налякався. Він зліз з лежанки і став на вколішках молитися.

— Не лякайся нічого, каже собака. Двері так забезпечені, що жадна нечиста сила їх не відомкне.

Тепер став хтось гримати кулаком у двері з усієї сили.

— Хто так двері твердо замкнув? кричав голос, і став ще дуще у двері гримати. Бабуся нічого вже більше не говорила, а він гримав, що раз дуще, а далі став валити в них молотом. Та нічого не вдіяв, двері не подалися.

Та довгенько то трівало. Петрусь дрижав усім тілом, так налякався що не міг молитися.

Аж нараз десь закукурівав півень, а тоді усе притихло. Голос говорив:

— Як що ти тому півневу не відрубає голови, то я тобі відрубаю.

Запів півень, у друге і третє, і все затихло мов в могилі.

— На сьогодні маємо спокій, каже собака, можемо спокійно спати до рана.

— Як лише засвітає, каже Петрусь втікаєть з відсіля, не хочу ні служби ні багатства, не хочу такого страхіття переживати, як сьогодні, краще мені з татом громацьку череду пасти...

— Не роби цього, каже собака, згодом до всього привикнеш, і навіть ухом не поведеш, а як видержиш, то станеш великим чоловіком, і багато томлених людей з важкої неволі визволиш. Ця ніч перша була найстрашніша, а як ти її щасливо перебув, то далі піде гладко.

Петрусь заспокоївся і твердо заснув.

III.

На другий день ранесенько застукала бабуся у двері.

— Вставай, парубче, до роботи пора... А що, дуже налякався? питає всміхаючися.

— Дуже, не дуже. То була нечиста сила, а на неї я маю хрест святий і молитву.

Як вийшов Петрусь перед хату, то стояла тут уся бабина худібка: сарни, цапи, олені, дикі кабани, зайці, суслики, лиси, вовки, дикі осли і ведмеді. На дереві сиділи орли, яструби, ворони. та круки.

Як Петрусь показався на порові хатини, все до нього поставилося ворожо. Ведмідь заревів сер-

дито, вовки кламцали зубами і вили, лисиця хрипло загавкала, олені і цапи наставилися з рогами, а рись приліг до скоку, і вимахував хвостом. Петрусь налякався дуже і сховався за бабусю у хату.

Бабуся подала йому палицю і каже:

— Не бійся нічого. Йди між них сміло, і погрози їх палицею.

Узяв Петрусь бабину палицю, підніс в гору і погрозив. Зараз усе заспокоїлося і спокірнило. Олені і цапи пішли скубти траву, ведмідь з вовками стали до Петруся ласитися, мов освоєні собаки, а рись з лисицею мов та пестлива кітка стали прижиматися до його ноги.

— Тепер веди мою худібку у ліс. Куди ти підеш, то й вона за тобою. А неслухняних бий палицею, не жалій руки. Ось тобі полуденок такий, як ти любиш. Як зачне смеркатися, то приведи усю худібку тут під хату. А коли б тобі не хотілося ходити пішки, то сідай на котре небудь і їдь верхом, мов на коні.

Пішов Петрусь у ліс, а ціла череда за ним. Біля нього йшов його вірний товариш.

А в лісі так гарно, що і висказати годі. Петрусь в першу чергу вирубав вербового прута, зладив собі сопілку і став на ній вигравати, і він вмів це дуже добре. Сидить він на пеньку у лісі і грає. Йому стало весело і забув всі страхиття з минулої ночі. Від того і лісові птички замовкли і заслухалися. Дивиться Петрусь, аж тут уся його худібка стала танцювати. Побралися по парі олені з вовками, ведмідь з кабаном, риси з зайцями, а лисиці з сернами. Найбільше подобався йому ведмідь. Він взявся під боки, і пішов навприсядки, а

при тім ревів, наче б собі приспівував. Петрусь грав що раз швидче, а тоді все пішло ходором. Серни скакали мов навіжені, ведмедище лиш дух переводив. Врешті всі потомилися і полягали на траві, висолопивши язики. Петрусь перестав грати, бо дуже зголоднів. Розв'язав вузлик, а там у плетінці усячини: вареники з сиром, масло, білесенький хлібець, в горнятку сметана. Петрусь перехрестив те все і воно не пропало. Значиться можна їсти, бо і собака завіяв хвостом у правий бік. Своїм полуденком поділився з собакою, та ще й тим псам, що з усіх усюдів позбігали, кинув дещо.

Тепер напала на Петруся дрімота. В ночі спав мало, а тут в лісі так гарно і тихо, птиці співають, і бджола бренить, що годі снові опертись. Він заснув спокійно. Як прокинувся, то бачив, як ведмідь сидів біля нього і галузкою обганяв од нього мухи. Довкруги сиділо декілька вовків і виловлювали влізливих мух кламцаючи зубами.

Прокинувся зі сну веселий і бадьорий. Сонце хилилося вже до заходу, треба було вертатися до дому. Петрусь йдучи грав на сопілці, а за ним йшла уся череда парами. Машерували начеб як ввійсько.

Бабуся побачивши таке, дуже була рада і повела Петруся в хату.

— Бачу, юначе, що ти гарно робиш свою службу. Роби так далі, а не пожалуєш того.

Дала йому повечеряти і він пішов у темні сіни. Він придивлявся до тої тасмної кімнати, зайшов ще кілька кімнат далі, як учера, і бачив тут таке богацтво, що йому аж голова завертілася. В одній кімнаті були стіни від долівки до стелі вкриті

... а за ним йшла уся череда парами (ст. 102).

великими дзеркалами, В котрий бік глянеш, то бачиш себе самого кілька разів На середині кімнати стіл, а на ньому дві великі свічки, мов в церкві. Як подивишся на стіну, то бачиш цілий безконечний рядок свічок, наче б яка вулиця без кінця обставлена свічками. А скільки тут було багатства, золота, грошей, цілі купи, що й не злічити...

Петрусь задивився на це так, що і про себе забув. Був би так стояв до рана, коли б був собака не заговорив до нього:

— Вертаймося, вже пора, замикай двері, бо не задовго вже гості прийдуть.

Сим разом Петрусь входячи сюди взяв ключ з собою, і замок двері з середини. Свій хрестик завісив на самій клямці. Помолився, поліз з собакою на свою лежанку. Та сьогодні це міг вже занути, як учера, і дожидав страшного гостя.

А він з'явився о самій півночі з великим пекольним тріскотом і галасом. Перейшов темні сині і змагався отворити двері.

— Хто сміє мене не пускати? кричав з усього сили, аж ціла гора дріжала.

— Я того смільчака зухвальця на куски пірву... Він став гримати кулаками в двері. Вони не подавалися.

— Що? я знову не буду сьогодні вечеряти? Підожди, я тебе провчу! гей пекольний слюсару, явись!

В сінях почувся брязкіт ключів, чути боло, як хтось важкий ступав до дверей...

Петрусь дуже налякався. Вчера слюсаря не було, а сьогодні він певно відомкне двері, а тоді буде йому амінь...

Та собака його заспокоїв:

— Не бійсь нічого, дивись, що і я не боюся.
Проти Божої сили він нічого не вдіє.

Було чути, як пекольний слюсар брящав ключами і добірався до замку, та в тій хвили скрикнув:

— Ой, ой, як страшно запекло... і зараз відскочив від дверей.

— Бачиш, каже собака, це не пустяки, як самого чорта запекло, він же в пеклі привик до такого горяча.

Пробував ще раз розбити замок, та кожного разу відскакував попарений. А той страшний голос прикликав тепер пекольних ковалів з молотами, і вони стали гатити в двері з усієї сили. Та котрий лиш вдарив молотом і попівся теж і вже йому відхотілося в друге.

Мотлошилися так довгенько, поки півень не запіяв.

— Я знову без вечері йду, кричав той страшний голос, і все затихло.

Петрусь заспокоївся, і зараз заснув.

IV.

— Налякався дуже? питає в ранці бабуся, коли Петрусь виходив до череди.

— Менш, як учера, каже, а вам бабусю, нічого не зробили?

— Трішки мене мордували, та я вже до такого привикла. така вже моя нещасна доля. Та коли ти, Петрусю, добре справишся, то вже не довго буде моєї муки...

— Я б і життя мого не пожалів, коли б лиш вам допомгти... і не можу придумати, як це зробити? Але я таки щось видумаю...

Зараз з порога заграв Петрусь на своїй со-
пілці, і вся череда поставала відразу парами, та
помашерувала в ліс.

В лісі стали всі пастися, і аж тепер помітив
Петрусь, що і вовки і рисі і лисиці скубли траву,
та огризали пуплики з кущів, мов овечки.

Пообідав Петрусь з свого клучка, а тут
з'явилася отара голодних собак, та стали йому з під
руки все дерти, аж ведмідь узяв здорову гиляку,
та понаганяв їх геть. Петрусь став грати, і уся о-
тара пустилася в танець, аж потомилися. Втомився
і Петрусь, і заснув під деревом.

Аж чує з просоння люцькі голоси. Розплющив
одне око і не міг з дива вийти, що звірі розмов-
ляли з собою чоловічою мовою.

— Тієї ночі розбивалися чортяки, що аж гора
дріжала. Такого ще ніколи не було, каже оден
олень до ведмедя.

— І нічого йому не зробили, каже ведмідь,
хіба що нашу бідну паню помучили.

— Бідна вона й ми з нею, каже серна. Не
знає, чи наш добрий чабаненко устоїться.

— Я думаю, що нічого йому не зроблять,
каже лисиця, хитрий він з біса, наче б наш брат.

— А памятавш, каже вовк, скільки у нас тих
чабанів вже було, а кожному скрутили вязів, йому
те саме буде,

— Але повеселив нас, повеселив, каже олень.
Так як учера і сьогодні, то я хіба на останньому
королівському балі потанцював...

— Усі звірі так заслухалися, що ведмідь пе-
рестав обганяти з Петруся мух, і одна влізла
сіла йому на ніс, він рушився і все замовкло.

Та це, що він тепер почув розяснило йому справу, що тут з якимись чарами діло, якого ніхто йому не може розтолкувати, і треба самому цю загадку відгадати. Навіть його вірний товариш не зміг йому його вяснити.

Вертаючися вечером до дому передумував над тим, як би то не допустити нечистої сили до хати, щоб бідної бабусі не мучила. Шукаючи у своїй торбі знайшов на превелику свою радість кусок свяченої крейди і плящинку з свяченою водою, яку дала йому матуся в дорогу, а він про неї забув.

Як вже повечеряв і йшов спати у палац, накреслив по усіх вікнах своєї спальні хрестики свяченою крейдою.

Собака дивився на це і був в того радий, бо вимахував хвостом.

О півночі зачалася знову метушня. Та сим разом лише раз затермосило дверима а той страшний голос каже:

— Егеж! сим разом я вікном влізу, і тому влізливцеві зроблю капут... Мушу це зробити, бо далі з голоду здохну. Вже дві добі нічого не їв... А він не догадувався, що коли б і прийшов сюди, та вечері не застане, бо Петрусь кожного разу хрестив панський стіл, і все пропадало.

Стала нечиста сила термосити одним та другим вікном, і нічого не вдіяла. Гатила кулаком об скло, та воно було тверде мов криця і не можна було його розбити.

Голос страшно сердився, та сього разу півень запіяв ранше, як звичайно, і все затихло.

В ранці каже бабуся:

— Сьогодні мушу відрубати голівку моемулюбому півневі, бо мій кат погрозує мені, що як цього не зроблю, то мене страшно буде мучити. Погрозив мені, що тіві ночі приведе з собою найбільших пекольних мучителів, тих, що найбільших грішників мучать....

— Чого ж він на цього бідного півника так завзявся?

— Як, чого? він йому роботу перепиняє, каже, коли б так півня не було, то він працював би довше, і певно добувся би до тебе.

— Шкода, бабусю, півника, каже Петрусь. Було б гріхом його вбивати. Дайте мені його, я його так спритно заховаю, що певно його не знайде, а він нам дуже багато помагає.

— Це не штука. Я сама його так заховаю, що його не знайде, та я це мушу зробити. Ти не знавш, як цей кат надімною знущавється, скільки я мушу терпіти, і перед ніким пожалуватися не смію, бо коли б я сказала, то ніколи б я до кінця світа з цієї неволі не визволилася би. А тепер, коли б прийшли ці пекольні мучителі, то було б мені амінь.

— Не лякайтеся, бабусю, я так зроблю, що він і до хати не приступить... Та я хочу конче того доброго півника побачити...

Бабуся відсунула стіл, і підняла поземні дверцята до невеличкого льоху.

— Півнику, ввійди, небійся, Петрусь тебе не зрадить...

І зараз вискочив півень з ями на стіл. Такий був гарненький, та чепуренький, що аж поглянути любо. На голові червоний мов кров гребінець, в хвості статні сині пера, при ногах остроги, мов два

цвяшки. Він став гордо походжати по столі і ко-
кокати весело....

— Півнику, каже Петрусь, ти сьогодні завча-
су виспись, і не дай нечистій силі довго розбивати-
ся. Як лише почувш галас, давай себе знати....

— Кококо, сказав півень розуміючи цю бесіду.
Бабуся насипала йому зараз чистої пшенички.

Але Петрусь не міг вже довше баритися, бо
перед хатою стояла його череда.

V.

І знову було так, як попередніх днів. Череда
маширувала у військовому порядку за Петрусем,
котрий грав на своїй сопілці. Так само опісля грав
Петрусь до танку, так само вернувся вечером до дому.

По вечері накреслив Петрусь хрестиків на
віконці і дверех хатини і так само себе забезпечив.

О півночі почув, як нечиста сила добивалася
до хати. Обшукувала усі місця, поки не знайшла
щілину під дідвалиною і таки дісталася до хати.

— Вже і хату замкнула передімною? Підожди,
навчу я тебе слухняности.., Гей сюди мучителі!

— Хатина задріжала вся, але мучителі не
могли цією щілиною перелісти з своїми струмен-
тами: гаками, кліщами, сковородою до топлення
олива. Голос сердився, і хотів бабусю вдарити,
аж тут:

— Кукуріку!

— Ти ще й півня не спрятала? підожди, зав-
тра побачиш...

І все пропало відразу. Петрусь слухав усе
під дверми, і зараз прийшов в хату.

— От я цієї щілини не помітив, каже, та на
завтра я все так зроблю, що буде добре...

Того дня Петрусь так важко думав, що вже ї грати не хотілося...

Але по обіді таки заснув. І знову почув, як звірі говорили між собою.

— Доки ми так мучитися мемо? Либонь, що і цей чабан нічого не порадить з нечистою силою... Коли б хоч сам не пропав такий гарний добрий парубок.

На те каже ведмідь:

— Як би мені вільно було поговорити з ним людською мовою, я би його навчив, що робити. Та ви знаєте, братіки, що коли б котре з нас заговорило з людиною чоловічою мовою, то зараз його той клятий кат у камінь поверне. Скільки то вже каменів сторчить у нашому царстві з тих нерозважних наших братів, що не слухалися...

— Та скажи нам, каже лисиця, нам же можна чоловічою мовою між собою говорити.

— Та можна, але що вам з того прийде, коли це лише людина може зробити.

— А ти таки нам скажи, заговорила уся череда. Може між нами знайдеться хто такий одважний, що за громаду посвятить себе, і нашому чабанові скаже? Ми страшно мучимось...

— Не хочу. Тоді б і мені досталося, що я виявив тайну...

— А тобі за що? каже лисиця. Тобі не вільно говорити з людиною, а з нами то можна. А про що ми говоримо, то кожному зась!

Ведмідь таки дав намовитися, і каже:

— Слухайте! на вершку нашої гори стоїть липа-дерево. На неї багато цвіту. Там бджоли в дуплі заклали свій вулій. Я грішний люблю медочку

полизати, і деколи там заходжу. Отож я знаю, що коли б порахував конарі від долу в гору по три, рази по три, і з останнього, себ то з девятого здер кору, а з цього сплів доброго мотуза, помолився над ним щиро, та покропив свяченою водицею, то таким мотузом можна нашого мучителя ката звязати, і посвяченою сокирою голову йому одрубати.

— Я цього не знала, каже лисиця, але цього ще замало, щоб ми стали тим, чим були раніше. Ще в одне чарівне слово, але я хоч знаю його, то не скажу, навіть мене не питайте... Не то, щоб мене у камінь перевернули, та ще коли б хто про це довідався, то ми всі на віки пропали, і ніколи б нам не визволитися з неволі. Це мусить зробити сам од себе той, хто це має зробити. Всеж таки хтось може такий найтися, і в надія, а так усе би пропало...

Всі замовкли і дуже посумніли.

В тій хвилі Петрусь прокинувся і каже до ведмедя:

— Ходи зі мною, мій любий бурмило, може ти знаєш, де тут яка пасіка, мені дуже меду захотілося...

Ведмідь послухався і повів Петруся на вершок гори. Тут справді стояла розлога липа, а на ній багато цвіту, і багато бджіл літало.

— Слухай, ведмедю, ти краще за мене вмійш по дереві лазити. Полізь мені, серце, на отцю-липу, відрахуй дев'яту гіляку і нарви мені лика.

Мої постолі геть порвалися, і треба нові виплести.

Ведмідь догадався, що Петрусь певно його мову підслухав, і дуже налякався... Ось, ось сердега у камінь перевернеться...

Але таки послухався. Виліз на дерево, відрахував дев'яту гиляку, зачепив кіхтями і зубами і здер кору, що і на дві пари постелів вистало б.

По дорозі, як верталися до череди, Петрусь обчищував ножиком кору, і став сплітати здорового мотуза. Тепер і ведмідь трохи заспокоївся. Коли б так нечиста сила мала його покарати, то був би вже каменем на місці. Видно, що лисиця мала рацію. Петрусь був дуже з цього радий, став тепер грати на сопілці, і все пішло танцювати... Гуляли до заходу сонця...

Як вернулись до дому, Петрусь каже до бабусі:

— Чи півень живий?

— Живий, я не мала серця його вбивати.

— Гаразд! Слухайте, бабусю, тепер я тут приказую, і мене мусите слухати. Цієї ночі ви підете спати у покої, в хаті остану я сам з моїм товаришем...

— Це не може бути... Мені не вільно туди ступити ногою, а коли б тебе нечиста сила тут застала, так не жити тобі теж...

— Мені нічого не станеться, а так мусить бути, як я приказую. Ви там скиньте свою одягу, і передайте мені, а я в це лахміття передягнуся. Петрусь говорив так твердо та на своїм стояв, що бабуся мусіла зробити так, як він хотів.

Зараз по вечері пішли через сіни до палацу, і Петрусь передягнувся в лахміття бабусі, та ще помазав лице сажею, та поорав собі пальцями на лиці морщини, а голову пов'язав шматом. А при тім дуже згорбився.

Тепер добув з торбини свячену крейду, пописав усюди хрестики на дверях і віконці, та щілині, лише не доторкався димаря.

Липовий мотуз покропив свяченою водою, і дожидав ночі.

— А може ти сам не даси собі ради, каже до нього собака, бо він душий за тебе. Поклич до помочи ведмедя.

— Так поклич його, бо й досі не знаю, де моя череда почує.

Собака метнувся на двір, а за хвилю перевалився через поріг хати ведмедище мов барило.

— Медведику любий, я чув твою мову в лісі, хоч ти до мене цього не говорив. Ось тут мотуз вже посвячений і омовитваний, цієї ночі будемо робити полювання на чортяку. Ти мені допоможеш своєю силою. Як закину петлю на шию, ти витягни його з димара і повяжи йому руки і ноги.

Аж тепер пізнав ведмідь по голосі, що то не бабуся до нього говорить а передягнений Петрусь. Петрусь при тім підгострював на камені здорову сокиру, яку витяг з під бабусиної лежанки, і омовитвав її теж.

Ждали півночі.

Нарешті почувся в лісі великий шум, а далі велика буря. Затермосило дверми, аж уся хатина задріжала. В хаті горів каганець.

— Одчиняй! кричав страшний голос.

Петрусь став по старечому кахикати, а далі каже таким старечим дряхлим голосом, що навіть собаці здавалося, що це бабуся говорить:

— Не можу, мій приятелю, цей гільтай, що в хоромах поселився, заворожив усі входи.

— Дивись, може де не має хрестика, то там і застукай.

Петрусь покрутився хвилю по хаті і каже:

— Добре би було, як би ти, приятелю, сюди прийшов, і визволив мене, бо цей влізливець вже мені жити не дає...

— Щож він тобі робить?

— Женитися зі мною хоче, і коли ти мене від нього не визволиш, то я буду мусіла вийти за нього...

— Ігі! погана, то за мене не хотіла вийти, а за нього мусиш?

— Мушу, закрехкотав Петрусь і закашлявся.

А ведмідь і собака, що лежали під стіною аж душилися від сміху.

— Лізь, приятелю, димарем, а я подушку на припічку покладу, щоб в голівку не вдарився. Як мене визволиш од того харциза, то вже певно не буду перечитися, і вийду за тебе заміж.

— Півень живий?

— Сьогодні в ранці його зарізала, та мясця для тебе на наші заручини зварила.

— Го, го, славно буде сьогодні вечера а я такий голодний. Людцьке мясо з курячим, то добра річ...

Зашурчало в димарі. Петрусь наставив петлю, а біля нього стояв ведмідь з мотузом на поготівлі. Знову ж собака держав в зубах сокиру, щоб була під рукою.

Нараз щось попало в петлю і Петрусь стягнув її та став тягти на хату таку препогану потвору, що аж лячно було дивитися. Тепер кинув ся на неї ведмідь і звязав за руки. Потвора висолопила зна локоть довгого язика і прохарчала:

— Зрада, гей чортяки рятуйте!

Але Петрусь не ждав аж прийде підмога. Він креслив крестики і на на димарі і проговорював: «хрест святий, оружје на діволя...» Опісля хопив

сокиру і одним махом відрубав потворі голову. Брикнула чорна мав мазюка кров, а так од неї воняло сіркою, що Петрусь і його помічники стали пчихати і кашляти. Як потвора корчилася в судорогах конаючи, Петрусь став на вколішки і сердечно молився. Потім прикликав бабусю. Вона дріжала всім тілом дивлячися на неживу вже потвору. — Стільки літ нас усіх мучив, каже дріжачим голосом, спасибіг тобі парубче, що нас визволив од нього... Та ні, ще нашій біді не кінець, поки ще одне не станеться, чого я не смію виговорити...

Петрусь нагадав зараз слова лисиці, які підслухав в лісі. Що воно таке може бути? Ведмідь виліз на бабину лежанку і смоктав свою лабу а собака лежав на лаві і вимахував вдоволений хвостом. Петрусь взяв каганець в руку і придивлявся до потвори. Таке він вже раз десь бачив та де, не міг нагадати. Таки нагадав. Бачив її в церкві, потвора лежала на землі, а над нею стояв з списом лицар на коні, та встромив потворі у рот спис, з якого виходило полум'я. Матуся пояснила йому, що це Святий Юрій чортяку вбиває.

А пекольні побратими хотіли таки свого кумарятувати, і термосили хатиною, що сливе її не рознесли. Вони шукали за якою щілиною, кудю б дістатися до хати. Тоді Петрусь крикнув:

— Гей! молодці пекольні, нічого вам сюди дертися, забірайтеся, з відкиля прийшли. Ваш сват вже без голови, убірайтеся, прикавую вам в Імя Царя Небесного.

За хатою начеб сто вовків завило, начеб хуртовина знялася. Такий лемент, що аж в ухах різало.

— Кукуріку! озвався півень, і все пропало.

Петрусь взяв каганець в руку і придивлявся до потвори. (Стор. 116).

На дворі стало свитати. Петрусь одчинив двері, бо ледве не подушилися від смороду з сірки.

Тепер ведмідь узяв потвору і виніс у ліс...

— Петрусю, каже бабуся, ти мені велику ласку зробив, я тобі цього ніколи не забуду... Та ти ще одне для мене зроби...

— Нічого вам, бабусю не відкажу, щоб і життям прийшлось вагувати, кажіть, що ще для вас зробити?

Бабуся вагалася довго, а далі ледве вимовила:

— Женись, Петрусю, зі мною...

Од того слова його аж заморозило.

— Бабусю, що ви говорите? Вам буде більше сто років, як так можна?

Він вибіг мерщій з хати, де ждала на нього череда і повів її в ліс. Він навіть не дивився на собаку, що скочила з лави, як бабуся таке слово вимовила, і махав хвостом у правий бік...

Тієї ночі Петрусь не спав, та ще й полуденку не взяв виходячи з хати. Ведмідь приніс йому трохи меду, трохи назбирав ягід в лісі і тим поживився... Та цього було йому мало, а до дому не хотілось вертатися. Бабуся очевидно збожеволіла на радощах...

— Я так зроблю, каже до себе, відведу череду до дому, та ще того вечера піду в світ. Зробив я добре діло, досвіду набрався, буде з мене. А вірний собака відгадав його думки, і каже:

— Не роби цього, а ще більшого діла докажеш...

Вернувся Петрусь під датину, худоба стоїть, а бабуся сим разом не вийшла його привітати.

Вийшов Петрусь в хату. Бабуся лежить на лежанці і стогне...

— Що вам, бабуся? питає.

— Я вміраю. Не сила так далі мучитися... Подай мені води напиться, бо спрага мене мучить.

Подав їй води, а в неї так дріжать руки, що не може сама кухлика вдержати. Петрусь її напоїв.

— Йди з Богом Петрусю, ще раз тобі велике спасибі! Ти мене від нечистої сили визволив, та що мені з того. Я загину, а ті всі сердеги будуть мучитися...

Петрусеві зробилося жаль старої.

— Бабуся, каже, не вмірайте, ви були для мене такі добрі... я хочу й далі вам служити... я... я... з вами оженюся...

Як лиш це слово вимовив, усе відразу перемінилося. Замість хати вони обое стояли в палацовім чудовім саді, замість бабусі стояла біля нього гарна панночка.

Замість гори стояв чудовий палац, і як раз вийшов тепер з нього статний з довгою бородою в королівському вбранні чоловік. Панночка простала до Петруся руки:

— Спасителю наш, од твого одного слова ми всі визволилися від страшного закляття...

Прийшов до них король став йому дякувати теж:

— Ти наш спаситель...

Дивиться Петрусь довкруги, а замість ліса гарний гóрод. По його череді, ні сліду. Повно людей, усі тиснуться до його дякувати.

Тепер стали приступати до Петруся всілякі люде... (стор. 122).

— Скажіть мені будь ласка, що це все значить?

— Послухай, Петрусю любий, каже король. Я тут був могутним королем і всі мене любили. Я жив щасливо з отцею одиначкою дочкою. Роздивлявся я за женихом для неї, щоб по мені тут володів. Приїхав якийсь панич з далекого краю, казав, що він царевич і хотів її засватити. Моя служба помітила, що у нього довгий косматий хвіст. Тоді ми помітили, що він ніколи не хреститься, і солі не вживав. Прикликали ми славну знахорку, а вона відкрила у нього різки між буйним волоссям і ципину ногу. Ми дуже налякалися, і я прогнав його. Тоді він помстився, і зачарував нас усіх. Мене повернув в камінь, а мою дочку в старезну препогану бабу, мою столицю в ліс, а моїх горожан у звірі. Сказав він до мові дочки такі слова :

— Поки не згодишся вийти за мене заміж, все так буде як тепер. Показалося, що то був страшний злючий демон, якому чортяки мусіли служити, „А коли б я пропав, сказав він, то так лишиться, аж поки не трапиться такий парубок, щоб був без великого гріха, і не скаже, що з тобою одружиться. А коли б ти це кому зрадила, то вже ніщо тебе не визволить до кінця світу.

І так ми мучилися довгий час. Демон приходив до нас кожного вечера і мучив нас. У моїм палаці справляв що вечера бенкети з чортами і відьмами... Наш вірний міністер, той собака, ходив по усядам, і приводив нам різних парубків, щоб нас визволити, та жаден не дав тому ради, і всі пропадали марно. Аж ти нас визволив! Тепер ти женись з мовою одиначкою, а я передам на тебе мою владу...

Тепер стали приступити до Петруся всілякі люде і дякувати йому:

Приступають до нього гарні стрункі офіцери, і кажуть: „ми були оленями. Приступають гарні пані: „ми були сернами“. Далі приходять міщане: „ми були зайцями“, Приходять купці: „ми були вовками“. Приходять жиди: „ми були лисицями“. Цигани кажуть: „ми були кабанами“. Приходить здоровенний різник: „я помагав тобі чортяку вязати“. Приходять міністри: „ми були ослами“.

— Деж рисі? питає Петрусь.

— Це наші поліцаї, вже пішли службу робити.

Аж тут вбігає ціла юрба людей. Кожний в окулярах з записною книжкою в руці. Обступили його з усіх боків, оден одного потручує оден поперед другого пхається, а кожний питає:

— Дозвольте спитати, як ви називаєтесь, скільки вам років, хто ваш батько, за чим сюди примандрували, як ви дали собі раду з нечистою силою? а оден наставив апарат, щоб його відфотографувати.

Петрусеві аж голова закружляла. Він крикнув на них:

— Хто ви були, я вас не знаю.

— Ми були ті голяодні ссбаки, що ти нам вареників давав...

— То чого тепер хочете? я ж вареників не маю...

— Ми репортери, і хочемо про тебе в газетах написати...

— Що це за ремесло? питає Петрусь короля.

— Це такі люде, що все хочуть знати, через те вони такі влізливі. Випросиш їх за двері, а вони

лізуть вікном. Викинеш їх вікном то, влізуть димарем. Вони з чорного зроблять біле, негодяїв саджають на небо, а чесних людей з болотом м'ішають, буцім то між собою жруться, а коли одному з них наступиш на хвіст, то всі на тебе стануть наступати... небезпечно з ними зачіпатися..

Зараз опісля вибрався Петрусь до дому, щоб своїх родичів на весілля привести. Та показалося, що дому треба було їхати пів року.

Перед читанням справити отці друкарські помилки:

стор.	рядок		написано:	справити:
		в гори — в долини		
20	—	5	оконом	економ
21	5	—	стярий	старий
25	3	—	вернув	вернувся
35	—	12	відкіля	відкіля
42	16	—	пан	пан
48	—	14	присягаймо	Присягаємо.
48	—	12	нахрест	навхрест
60	—	3	троги	трохи
62	—	16	зриблю	зроблю
82	5	—	гільтавів	гільтаїв
83	—	16	одно	одне
84	3	—	хлоці	хлопці
93	—	5	вратували	врятували
101	3	—	відрубає	відрубавш

З М І С Т:

Як до того прийшло...

- I. Казка про одного гуцула жовніра та його
чародійну торбу ст. 10—53
- II. Казка про страшного лісовика та бравого
Івася ст. 57—88
- III. Казка про зачароване королівство
і Петруся Чабаненка ст. 90—123

Ціна 2 зл.

